

Ivo Babić

Građevinsko-arhitektonski fakultet, Sveučilište u Splitu

Oporuke Pelegrine, Petra i Koriolana Cipika

Izvorni znanstveni rad / *Original scientific paper*

Predan 10. 5. 2006. – Prihvaćen 14. 7. 2006.

UDK 930.85(497.5 Trogir)(093.4)“14”

Sažetak

Objavljaju se tri trogirске oporuke iz 15. stoljeća: Pelegrine i Petra Cipika, te njihova sina Koriolana. Isprave su zanimljive s obzirom na kulturnu povijest.

Ključne riječi: *Trogir, renesansa, obitelj Cipiko, oporuke, kulturna povijest*

Tema ovoga rada su oporuke Pelegrine Cega, udane Cipiko, njezina muža Petra Cipika i njihova sina Koriolana. Oporuke su sačuvane u kasnijim prijepisima iz početka 18. stoljeća, u rukopisu *Testamenti diversi di famiglia Andreis*, koji se čuva u Državnom arhivu u Zadru (Rkp. fond Trogir 75, str. 205–215).¹ Testament Pelegrine Cipiko poznat je također iz zapisa iz 15. stoljeća.² Testament Koriolana Cipika, isto tako u kasnijem prijepisu, sačuvan je u Samostanu sv. Nikole u Trogiru. Taj prijepis uključuje i zapis o otvaranju oporuke.

U ovom radu oporuke nas zanimaju s obzirom na kulturnu povijest, iako one sadrže i raznorodne podatke za pravne, ekonomske i ostale moguće analize. Imena iz oporuke, primjerice, mogu doprinijeti dopunama obiteljskih stabala pojedinih rodova; zanimljiva su, dakako, kao građa onomastičke naravi. Zbog toga u *Prilogu* donosimo oporuke u cijelosti.³

Komentirajući ove oporuke koristit ćemo se *Genealogijom* iz 18. stoljeća sačuvanom u ostacima arhiva obitelji Cipiko (*Genealogia familie Cippicorum nobil. Tragurien.* – rukopis s rodoslovnim stablima uz koja su zabilješke o pojedinim osobama; u nastavku ga navodimo skraćeno *Genealogija*).⁴ Služit ćemo se također rukopisom što ga je u svibnju 1708. sastavio Pavao Cipiko na poticaj Jerolima Kavanjina, koji je sakupljao građu za svoj ep *Poviest vandelska bogatoga a nesrećna Epulona (Bogatstvo i uboštvo)*; rukopis nosi naslov

Cronologia della illustrissima casa Cippico dall'anno 1177. (u nastavku ga navodimo skraćeno *Kronologija*).⁵

Pelegrina Cipiko i njezina oporuka

Pelegrina Cipiko (†1427.) iz roda je plemićke obitelji Cega, koja se spominje u Trogiru od 13. stoljeća.⁶ Imala je dva braka s više djece. U prvom je braku bila supruga kneza Petrice Jurjevića (Đurđevića) iz Vrbasa, koji je 1403. godine obnašao službu splitskoga kneza.⁷ Drugi se put udala za Petra Cipika, s kojim je imala, pored ostale djece, sina Koriolana. Petru Cipiku, kojem je ona prva žena, donijela je u miraz selo Radošić i veliku kuću na glavnom gradskom trgu, koja se navodi u literaturi kao Velika palača Cipiko. Inače, pravo na selo Radošić, koje je naslijedila od svoga oca Mate, koji nije imao muškoga potomka, potvrdio joj je 1397. godine kralj Sigismund.⁸ U vrijeme dok je bila žena Petrice Jurjevića uspjela je vratiti ovo selo, koje joj je pokušao otuđiti Toma Kurjaković iz Like, zbog čega je kralj Ladislav 1407. godine pokrenuo istragu, koju je vodio vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić.⁹ U *Kronologiji* se s respektom spominje ugledna matrona Pelegrina Cega, koja je Cipikovu rodu donijela tolika bogatstva.¹⁰ Po njoj je, s razlogom, s nekoliko Pelegrina nakićeno obiteljsko stablo Cipikovih.

Takozvana Velika palača Cipiko na trgu, sučelice Katedrali i tadašnjem groblju (prostor danas zvan Cimatorij), jest upravo ona koju je Pelegrina Cipiko donijela u miraz svom drugom mužu Petru Cipiku, što je razvidno iz njezine oporuke, ali također iz *Kronologije*. To je bila samo jedna od kuća u vlasništvu razgranatog roda Cega, čiji članovi 1275. godine međusobno dijele nekretnine, pa se tom prigodom bilježi i velika kuća na trgu: »habebunt domum de platea... pro melioramento in ipsa domo majori«.¹¹ Radi se o iznimno visokoj i prostranoj kući, trokatnici s dvorištem, koju će u 15. stoljeću u renesansnom duhu preinačiti Pelegrinin sin, humanist Koriolan Cipiko. Na toj kući – palači još se razabiru tragovi izvornih romaničkih stilskih obilježja. U oporuci se opisuje njezin položaj na trgu, uz ulicu, u susjedstvu kuće Andrije Cege: »posita in Plathea, iusta (!) Platheam et viam publicam, a parte (?) et austro domum ser Andree Cige, a borea et iuxta viam publicam a ponente, cum omnibus iuribus, circumstantibus.« Iz tog navoda očito je da su Cegini u srednjem vijeku bili grupirani uz glavnu ulicu, u izdruženom bloku – nizu kuća zapadno od Katedrale (kasnije blok kuća, palača Cipiko i Garagnin). U nastavku takozvane Velike palače Cipiko, u istom bloku, na sjevernoj strani, još u 17. stoljeću potomci su Cegini imali kuću, koju je 1645. godine otkupila obitelj Garagnin.¹² Sjeverno do te kuće, u istom bloku nalazi se kuća obitelji Lipavić, koju su također otkupili Garagninovi.¹³ Inače, tijekom stoljeća Cegini su posjedovali zgrade i drugdje u gradu, pa tako i uz južne gradske zidine, gdje su neko vrijeme posjedovali i kulu.¹⁴ Naime, iako postoji tendencija grupiranja obiteljskih rodova unutar gradskih zidina, očiti su i njihovi prostorni pomaci do kojih dolazi kupnjama i ženidbama. U svakom slučaju u srednjem vijeku Cegini, tada najmoćniji trogirski rod, posjeduju kuće okupljene u bloku, na najistaknutijem mjestu, na trgu, nasuprot Katedrali.

Legatom Pelegrine, rođene Cega, obitelj Cipiko pomiče se na glavni trg. U 13. stoljeću Stjepan, sin Marina Ruže¹⁵ (iz roda koji će se od 14. stoljeća nazivati Cipiko), sagradio je u kuću na zemljištu kneza Pribinje (sin Danijela Bribirskog); zgrada se nalazila u južnom dijelu grada, kod Samostana sv. Nikole.¹⁶ U 13. stoljeću, Marin Ruže, kao i drugi plemići, stječe, uglavnom u spekulativne svrhe, građevinske parcele u predgrađu Pasikama, koje su nasipanjem otete moru.¹⁷ Tako je i majka Stjepana Marinova Ruže vlasnica tamošnjih nekretnina.¹⁸ Prema podacima iz *Kronologije*, kuća koju je Koriolan Cipiko ostavio sinu Petru upravo je ona koja je od davnine pripadala rodu Cipiko a nalazila se na jugoistočnom rubu grada, nedaleko Komunalne palače i crkve Benediktinskog samostana sv. Ivana Krstitelja.¹⁹

Sadržaj oporuke

Pelegrina Cipiko dala je 30. svibnja 1427. godine sastaviti opširnu oporuku, koja počinje s uobičajenim izrazima kako je odlučila razdijeliti svoja dobra, Kristu hvala, pri zdravoj pameti i razumu, iako malaksala tijela.

Za gradnju zidina predgrađa ostavlja prilog u iznosu od 20 solida malih denara. Naime, 1406. godine trogirski komuna donijela je odluku da se pri sastavljanju oporuka ostavlja iznos od 10 solida malih denara namijenjen gradnji zidina u predgrađu,²⁰ što se i poštuje sudeći po ispravama iz 15. stoljeća. Oporučiteljica ostavlja dvostruko više od propisanog.

Sjetila se i gradskih siromaha (*pauperibus Christi*), kojima namjenjuje 200 lakata tkanine – raše, koja će im se razdijeliti po 20 lakata godišnje.

Više legata ostavlja crkvenim ustanovama. Franjevačkom samostanu zaviješta 50 libara malih denara. Franjevcima opservantima iz Bosne, ako dođu u Trogir, oporučuje na 10 godina 5 malih stara (*staricellos*) smokava, 5 malih stara ulja i 10 posuda vina (*galedias vini*). Za opaticu Benediktinskog samostana sv. Nikole odredila je 20 malih libara.

Oporučuje i za hodočašća: njezin sin Marin treba ići Svetom Nikoli u Bari, a ako do puta ne dođe treba dati izraditi sliku u srebru od 2 unce; za hodočasnika koji će ići Svetom Jakovu u Galiciju određen je iznos od 60 libara malih denara. U testamentima imućnijih nije rijetkost da se ostavljaju sredstva za osobu koja će se za dušu pokojnika uputiti na hodočašće.²¹ Primjerice, Nikica Sobota (Sobotić), rođena Casotti, zaslužna za gradnju Kapele sv. Jeronima u Katedrali, u svojoj oporuci iz 1444. godine također ostavlja za dvojicu hodočasnika koji će iz Trogira ili pak iz Venecije krenuti na put do Isusova groba i Svetom Jakovu u Galiciju.²² Slikar Blaž Jurjev 1448. ostavlja za dva romara koji će otići u Rim, za duše njega i njegove žene Drage.²³

Osobito je zanimljiva njezina posljednja volja da se za samostansku Crkvu sv. Ivana Krstitelja izradi slika za oltar sv. Andrije, koja bi imala stajati 40 libara malih denara.²⁴ Inače, u to doba, poliptisi Blaža Jurjeva sa zlatnim pozadinama uglavnom stoje 200 libara.²⁵ Poznati su još neki slučajevi da se oporučno ostavlja za izradu slika. Tako Stančica, udovica Marka Jurjeva, 1372. godine oporučuje Franjevačkoj crkvi u Trogiru sliku koja je trebala stajati 20 libara malih denara.²⁶ Spomenuta donatorica Nikica Sobota određuje da se za Kapelu sv. Jeronima u Katedrali izrade slike, obredno ruho, knjige, srebrne svjetiljke i sve ostalo što je potrebno.²⁷ Pitanje je je li izvršen legat Pelegrine Cipiko koji se tiče slike za oltar sv. Andrije. Jedna slika s likom sv. Andrije sa svecima sačuvana je u Trogiru. Ta slika, valja naglasiti, ima umjesto zlatne jeftiniju crvenu pozadinu. Zanimljivo je da jedan od grafita s naznačenim godinama na poleđini slike nosi godinu 1427., dakle upravo onu u kojoj je sastavljena oporuka.²⁸ Ako je ta sačuvana slika zaista ona koju je dala izraditi oporučiteljica, moglo bi se očekivati, s obzirom na crkvu kojoj je bila namijenjena, da će među svecima biti prikazan i sv. Ivan Krstitelj, kojeg, međutim, ipak nema.

Oporučiteljica je veoma vezana uz Kapelu sv. Ivana u Katedrali. Dakako, radi se o staroj kapeli, onoj srednjovjekovnoj, koja prethodi postojećoj, renesansnoj. Za ukras kapele ostavlja 30 unca srebra; spomenut je i legat njezina oca namijenjen kapeli. Ostavljanja za kapelu s grobom gradskog zaštitnika izgleda da su bila uobičajena, pa tako u te svrhe oporučuje već spomenuta Nikica Sobota, a prethodno i njezina majka.

Nalaže da se od njezine odjeće (*pellanda de veluto in grana*) za Kapelu sv. Ivana skroje dva liturgijska ruha – svećenička košulja i planita (*una stricta et una planeta*); na planiti treba izvesti križ vrijedan 30 zlatnih dukata. Inače, legati za kupnju obrednog ruha ili spominjanje odjeće koju treba prekrojiti nisu rijetki. Tako, primjerice, 1371. godine, jednu planitu Dominikanskom samostanu oporučuje i Katarina, žena Zanzija Lukanova, također rodnom iz obitelji Cega.²⁹ U riznici Trogirске

katedrale sačuvana je tkanina od crvenog velura na kojem je križ izvezen zlatnim i srebrnim nitima; dva gotovo identična platna (navode se i kao zastave) porijeklom iz Trogira čuvaju se u Zagrebu, u Muzeju za umjetnost i obrt i Povijesnom muzeju Hrvatske.³⁰ Da li je koje od ta tri platna s izvezenim križem možda upravo preživjeli legat Pelegrine Cipiko?

U brizi za svoju za dušu oporučiteljica određuje da se mise njoj u spomen služe kod franjevacu i u Crkvi sv. Ivana Krstitelja.

Pelegrina Cipiko odredila je, dakle, velik broj bogougodnih legata. Istina, ona je u tome manje široke ruke od plemkinje Nikice Sobote i od pučanina Blaža Jurjeva Trogirana, no oni, za razliku od nje, nisu imali potomaka. Poznato je, primjerice, više izuzetno velikih ostavština za Crkvu sv. Dominika i njezinih oltara.³¹ Legat Antuna Mačkušića (Antonio Mačchusich) spomenut je, primjerice, u poznatom ugovoru od 4. siječnja 1468. godine o gradnji nove Kapele sv. Ivana.³² Zbog oporučivanja velikih bogatstava Crkvi, posebno nekretina, Trogirski je komuna 1346. godine statutarnom odredbom (reformacijom) zabranila takve legatate,³³ o tom predmetu, u sporu između biskupa i predstavnika grada, izjašnjavaju se u Veneciji 1450. godine dužd i Vijeće umoljenih, kod kojega je intervenirao i sam papa.³⁴

U ostavinskoj masi je i jedan vrijedan predmet: »bussum de perlis«; radi se vjerojatno o prsluku optočenom biserjem.³⁵ Među stvarima koje su pripadale Pelegrininu prvom mužu navode se i predmeti izrađeni od srebra (»argento laborato«). Moglo bi se pretpostaviti da je među tim stvarima bilo i tada popularnih srebrnih bosanskih pojasova, tim prije što je pokojnik bio iz Vrbasa.

Ponešto ostavlja slugama, sluškinjama i njihovoj djeci, uključujući i obaveze isplate zaostalih plaća. Oporučuje i za miraze.

Osobito je zanimljiv spomen Margarete, žene Mikca Vitturija, kojoj ostavlja 3 zlatna dukata ako se bude mogla vratiti pod mletačku vlast. Kao što je to poznato, Mikac Vitturi, kolovođa stranke protivnika mletačke vlasti, pobjegao je 1420. godine iz grada i sklonio se u Hrvatsku, gdje mu je kralj Sigismund ustupio u posjed kulu Varčić, dan hoda udaljenu od Trogira. Od tamo je napadao trogirski teritorij i održavao veze sa svojim pristašama i rodbinom u gradu.³⁶

Naravno, velik dio oporuke tiče se obitelji, djece iz oba braka, posebno sina iz prvoga braka – Ivaniša, koji u tom času nije u Trogiru, kćeri Petrice, supruga Petra i ostale rodbine. Osobito joj je, izgleda, stalo do drugoga muža – Petra Cipika, kojem je, iako udovica s djecom, bila prva supruga i od kojega je vjerojatno bila starija. Njezin muž smije za sebe iz njezine ostavštine izdvojiti iznos od 2000 dukata. Posebne su odredbe u svezi sa selom Radošić i velikom kućom na trgu koja će se moći nasljeđivati samo po muškoj liniji.

Petar Cipiko i njegova oporuka

Petar Cipiko (†1440?)³⁷ bio je iznimno učena osoba; sakuplja antičke natpise i vješto ukrašava inicijalima i minijaturama svoje prijepise antičkih pisaca.³⁸ Uz Jurja Benju iz Zadra, s kojim je u prijateljskim odnosima, smatra se prvim sakupljačem antičkih natpisa u Dalmaciji. Cipikovim i Benjinim prijepisima

natpisa koristio se Cirijak iz Ankone (Ciriaco Pizzecolli), a uneseni su u čuveni Mommsenov korpus latinskih natpisa. U Biblioteca Nazionale Marciana u Veneciji sačuvan je rukopis u kojem su Cipikovi i Benjini prijepisi antičkih natpisa, ali i drugi tekstovi, izvaci iz antičkih pisaca, uključujući, valja naglasiti, i tekstove pisane na grčkom.³⁹

Petar Cipiko obnašao je komunalne službe rezervirane za plemiće. Tako je, među ostalim, bio 1436. godine prvi zapovjednik trogirski galije nakon uspostave mletačke vlasti.⁴⁰ U toj službi sudjelovao u ratu između Venecije i Đenove. Početkom 15. stoljeća, dok su se mnogi Dalmatinci, građani i plemići, zlopatili u izgnanstvu u Veneciji⁴¹ (trogirski je biskup morao pobjeći iz grada), Petar Cipiko bio je u milosti nove vlasti. Već ime Koriolan, koje je nadjenuto svom sinu po legendarnom ratniku iz rimske republikanske povijesti (proslavljenom u obrani domovine, ali i ogorčenom protivniku plebsa), ukazuje na klasičnu kulturu ali i na sustav političkih vrijednosti.⁴² Legendarni Koriolan prišao je ojađen Vološanima, glavnim protivnicima svoje domovine – Rima, pa se, po analogiji, nameće i pretpostavka da je Petar Cipiko u tom davnom uzoru možda nalazio opravdanje svom pristajanju uz Veneciju.

Jednoj kćeri nadjenao je klasično ime Kornelija. Od rimskih Kornelija, kao mogući uzor, posebno je zanimljiva kći Metela Scipiona, udovica iza Krasova sina Publija, u drugom braku žena Pompeja Velikog, poznata po učenosti, upućena u glazbu, filozofiju i geometriju; prva Pompejeva žena bila je Cezarova kći Julija (Plutarh, *Pompej* 55). Zanimljivo je da se u spomenutom kodeksu iz Marciane, u kojem su rukopisi Benje i Cipika, nalazi i tekst *De viris illustribus* o slavnim ljudima, među ostalim i o Pompeju kao uzoru vrlina.⁴³

Petar Cipiko se dvaput ženio. Nakon Pelegrine Cega druga mu je žena Polissena Nani, kći mletačkoga kneza Giovannija Nanija (tasta navodi na prvome mjestu u oporuci), koji je u Trogiru tu službu obnašao 1428. godine. U vrijeme sastavljanja oporuke Polissena je bila trudna. Sama činjenica da se oženio kćerju mletačkoga kneza očituje povjerenje koje je uživao kod mletačkih vlasti.

Oblik prezimena obitelji kao *Cepio*, po poznatoj obitelji iz rimske povijesti, unio je upravo Petar Cipiko. Naime, taj oblik prezimena zabilježen je u njegovu testamentu; u kodeksu iz biblioteke Trogirskega kaptola iz 1436. godine (sign. M 181), što ga je ukrasio minijaturama, bilježi svoje autorstvo: »Petrus Cepio absolvi hunc libellum«;⁴⁴ tako mu se 1434. godine obraća i Juraj Benja, koji mu poklanja spomenuti spis *De viris illustribus* oslovljavajući ga: »amico Pietro Cepioni Tragurino«. Inače, u *Rodoslovlju* i *Kronologiji*, kao zasnivač roda navodi se Stjepan, koji je živo u prvoj polovici 13. stoljeća; tako je u *Rodoslovlju* zabilježeno: »STEPHO sive STEPHANUS CIPPCHIS ora CIPPICO«.⁴⁵ Po svoj prilici, po tom se Stjepanu (Stipanu = Čipi) oblikovalo prezime roda. Naime, i danas se ime Stjepan ili Stipan promeće u hipokoristik: Čipa, Čipan, Čipko. Tako su nastala postojeća prezimena poput Čipčić i Čipin. Koriolan Cipiko, primjerice, izvršilac je oporuke neke Anice Čipković.⁴⁶ On je kod Jerolima Kavanjina u epu *Bogatstvo i uboštvo* (V. 119). spomenut kao *Koriolan Cipčić*. Inače, u trogirskom govoru, u takozvanoj cakavici, glas č čuje se kao c. U *Kronologiji* se nabrajaju različite varijante prezimena, među kojima i ona na hrvatskom Cipković (*in slavo*

Cipkovich).⁴⁷ Za granu obitelji koja vuče porijeklo od Mihe, brata Petra Cipika, zabilježeno je: »si chimavano in Slavo sempre Cipikovichi, che è l'antichissimo cognome Illirico della famigla«. ⁴⁸ Otac humanista Petra Cipika – Marko spominje se 1415. godine kao *Cipchovich*.⁴⁹ Obitelj, međutim, gaji, od doba renesanse, od Petra Cipika, uobičajeni mit o antičkom porijeklu, pa bi i Cipikovi bili potomci starih Rimljana. Tako se domišlja Pavao Cipiko, sastavljač obiteljskih predaja zabilježenih u *Kronologiji*, prema kojem je rod porijeklom od Rimljana, iz roda Cepioni, naseljenih u Dalmaciji, vjerojatno u Saloni.⁵⁰ Dakle, radi se po svojoj prilici o mehanizmima uobičajene dalmatinske mito-logike, u ovom slučaju o metamorfozi od Čipe do Cepiona. Na tu mistifikaciju nasjeo je u 17. stoljeću i historičar Pavao Andreis, koji, spominjući Koriolana Cepiona piše: »...obitelj koja je sada promijenila staro ime u prezime Cippico«. ⁵¹ Sam Koriolan koristi se različitim oblicima prezimena, pa je tako na natpisima u takozvanoj Velikoj palači zabilježen kao *CIPICUS*, a u posveti svoje knjige *De bello asiatico* spominje sebe kao *Cepio*.⁵² Na izbor latinskog oblika prezimena možda su nukali elementi homofonije, no prije svega u tom je imala udjela humanistička imaginacija, koja nije lišena mitomanije u traženju porijekla, uzora ali i opravdanja za vlastite postupke. Jedan od rimskih Cepiona, kao mogući uzor, zanimljiv je i s aspekta političkobračne kombinatorike. On je, naime, bio zaručen s Cezarovom kćeri Julijom, no nju je Cezar, raskinuvši zaruke, dao Pompeju Velikom, a kao kompenzaciju Cepion je, pak, trebao dobiti već zaručenu kćer Pompeja Velikog (Plutarh, *Pompej*, 47).

Onomastička građa iz *Genealogije* i isprava pruža mogućnosti za rekonstrukcije kulturnih mijena. Primjerice, po imenima majki, žena i sestara, od Dobre, Dobrače, Dese, Stanuše, Marsilave, Dobre i Pribuše iz 13. i 14. stoljeća pa do Kornelije, kćeri Petra Ceppionesa u 15. stoljeću. Humanistička se kultura očituje i u imenu Hektora Cipika, Jeronimova sina, koji živi u 15. stoljeću.⁵³ Od 15. stoljeća učestalo je ime Jeronim, što je u svezi s humanističkim, rodoljubnim »otkrićem« kasnoantičkoga, dalmatinskog sveca, kojem će se u to doba pripisivati izum glagoljice, a kojem je književnik Marko Marulić posvetio posebno djelo.⁵⁴ Pišući o uvođenju blagdana sv. Jeronima historičar Pavao Andreis, s oduševljenjem koje nije lišeno rodoljublja, spominje doktora svetog Jeronima, koji je glavni ures Crkve, ali i vječni ures ilirskog naroda.⁵⁵ Alviz, unuk Koriolana Cipika, dao je napraviti kip sv. Jeronima tako da bude sličan njegovu ocu Jeronimu.⁵⁶

Sadržaj oporuke

Oporuka Petra Cipika sastavljena je 17. travnja 1437. godine. Na dnu prijepisa oporuke nalazi se zapis o otvaranju isprave u prisutnosti gradskoga kneza, svjedoka i njegova brata Mihovila i sina Koriolana.

Petar Cipiko sastavio je oporuku u doba kada se pošast boleštine sručila na Trogir (»in hac tempestate, ex qua civitas Tragurii ex morbo laborat«). Dakako, radi se o kugi. U jednoj ispravi iz 1419. među onima koji su zbog kuge pobjegli iz grada ili namjeravaju otići zabilježen je i Petar Cipiko.⁵⁷ Godine 1429. grad je izgubio dvije petine svog stanovništva; tridesetih godina 15. stoljeća kuga je bila uhvatila toliko maha da se plemići nisu usuđivali sakupljati u Vijeću.⁵⁸ S tom je boleštinom u

svezi i gradnja renesansne Crkve sv. Sebastijana, djelo Nikole Firentinca iz 1476. godine; kao zavjet za spas od kuge podiže se 1527. i Crkva sv. Roka.⁵⁹

Po opsegu oporuka Petra Cipika znatno je kraća i manje sadržajna od onih njegove žene Pelegrine i sina Koriolana. Očito, pisana je na brzinu, u strahu od kuge, koja je kosila svuda oko njega. Primjerice, nešto kasnije, 1466. godine, umrlo je 2000 ljudi. Oporuke tada napisane, sastavljene u žurbi u strahu od neposredne smrti, zbog neispunjavanja raznih obaveza, trebale su biti proglašene nevaljanima, no ipak su priznate.⁶⁰ U tom kontekstu treba shvatiti i oporuku Petra Cipika. Oporučitelj nije izrazio neku posebnu brigu za spas duše. Za siromahe u Ubožnici Svetoga Duha namijenio je 10 solida. Naime, prema odluci iz 1423. godine, unesenoj u Reformacije Statuta, za Ubožnicu Sv. Duha, koja je tada bila u veoma lošem stanju, svaki je stanovnik grada i njegova distrikta bio dužan oporučno ostaviti iznos od 10 solida malih denara.⁶¹

Sluzi Radoju nasljednici moraju namiriti 72 lire za njegovu plaću; dakle, ne radi se o milosrđu, ni o brizi za spas duše. Međutim, pomno su razrađeni pravni mehanizmi, pa tako i za slučajevne eventualne smrti nekog od nasljednika ili pak ako bi se zaredile kćeri Marija i Kornelija.

Za kulturnu povijest veoma je zanimljiv navod o njegovu grobu: »Volo insuper quod heredes mei faciant fieri novum sepulcrum cum signo et epigramina in ede Sancti Iohannis Baptiste in memoria familie Ceppionum.« Dakle, oporučitelj je izrazio volju da mu se izradi grobnica s posebnim biljgom (*signum*) i natpisom, u spomen obitelji Cipika, što bi se moglo shvatiti kao obiteljska grobnica – spomenik.

Briga oko natpisa na grobnici izražena u testamentu svakako je u korelaciji s epigrafskim interesima Petra Cipika i njegovim sakupljanjem antičkih natpisa. Epigram vjerojatno nije bio isklesan; nije poznat ni prijepis teksta.

Po svojoj prilici poznati renesansni reljef s prizorom Oplakivanja, koji se nalazi u Crkvi sv. Ivana Krstitelja, nastao je po posljednjoj volji Petra Cipika, koju je valjda (djelomično?) ispunio njegov sin Koriolan. Taj se reljef, djelo Nikole Firentinca,⁶² u literaturi navodi kao oltar obitelji Cipiko, kako ga u već 17. stoljeću spominje Pavao Andreis.⁶³ No, s obzirom na navod iz oporuke, izvorno se ne bi se radilo o reljefu s oltara, nego o dijelu nedovršenoga ili možda uništenoga grobnog spomenika.

U posebnom radu obradit ćemo pitanje kako je trebao izgledati grobni spomenik obitelji Cipiko, pa ćemo ga pokušati dovesti u vezu s nekim drugim renesansnim ulomcima sačuvanima u Trogiru; naime, pokušat ćemo barem dijelom razriješiti pitanje kojim bi se elementima mogla nadopuniti cjelina kojoj je reljef s prizorom Oplakivanja činio jezgru?

Na grobnoj ploči na podu u Crkvi sv. Ivana Krstitelja, uz južni zid, sačuvana je grobna ploča Petra Cipika, sina Marinova s grbom i oštećenim i izlizanim natpisom ispisanim goticom, na kojem se čita da je pokojnik obnašao čast branitelja (*defensor*) i skrbnika (*procurator*) samostana. Svi koji su pisali o tom natpisu čitaju *CIPIONI*, što nije točno.⁶⁴ Na natpisu se, naime, jasno razbire prezime *CI(PI)CHI*, dakle sa *cedille* pod slovom *c*, kako se to običavalo pri bilježenju glasa č. Petar Cipiko Marinov bilježi se u ispravi iz 1358. godine kao *Petrus Marini Cipichi*;

oblik prezimena *Çipichi* javlja se u ispravama iz 1370. i 1372 godine.⁶⁵ Taj Petar, spomenut na grobnom natpisu, živi u 14. stoljeću; djed je humanista Petra, sina Markova. Dakle, ne radi se o grobnoj ploči humanista Petra Cipika, oca Koriolanova, kako se to pogrešno ponavlja u literaturi.⁶⁶

Cipikovi se od davnine pokapaju u toj samostanskoj crkvi, u čijoj je blizini i njihova kuća. Dakle, kako je to uobičajeno, živi i mrtvi često su u neposrednom susjedstvu. Inače i Cegini se od starine pokapaju u Crkvi sv. Ivana Krstitelja, pa je na vanjskom zidu apside istaknut njihov obiteljski grb.⁶⁷ Tamo se odlučio pokopati prema svojoj posljednjoj volji, zapisanoj u oporuci iz 1274. godine, i Stjepan Marinov Ruže.⁶⁸ Obiteljska grobnica u crkvi Samostana sv. Ivana Krstitelja spominje se i u *Kronologiji*, gdje se navodi da je obiteljski grb uklesan ne samo na vanjskom zidu crkve (i danas vidljiv) već i naslikan na fresci koja je u međuvremenu propala.

U literaturi se navodi kako je Koriolan Cipiko pokopan u Katedrali, u bočnom brodu, pred oltarom sv. Kuzme i Damjana.⁶⁹ To, međutim, ipak nije sasvim sigurno. Tamo se, naime, nalazi grobna ploča s natpisom na kojem se jasnije nazire ime Petra Cipika, sina Koriolanova. Vjerojatno pod tom pločom (među ostalima pokojnicima) počiva i Koriolan Cipiko. U svakom slučaju položaj nove obiteljske grobnice u Katedrali naznaka je socijalnog pomaka ili, preciznije, skoka u povijesti obitelji.

Plemićke obitelji stoljećima, ovisno o grananju ali i o socijalnoj promociji, kupuju ne samo kuće već i grobnice na više mjesta u gradu. U crkvi ženskog Benediktinskog samostana sv. Petra nalazi se grob Koriolanova rođaka Jerolima Cipika i njegove žene Ivane, s pločom na kojoj je natpis iz 1524., s prikazom oružja i grbom, spojem heraldičkih znamenja Cipikovih i Vitturijevih.⁷⁰ U susjedstvu Crkve sv. Petra nalazi se i njihova kuća s renesansnim prozorima, na kojima je istaknut istovjetan grb.⁷¹ Posjedovanje više grobnica u svezi je i s velikom smrtnošću, posebno u doba epidemija, kad se rake moraju češće otvarati, što je nepodesno u fazi putrifikacije lešina. Naravno, najveća je čast biti pokopan u Katedrali, i to po mogućnosti u glavnoj lađi, što bliže oltaru, tamo gdje se pokapaju biskupi.

Koriolan Cipiko i njegova oporuka

Koriolan Cipiko (1425.–1493.), humanist i ratnik, upravo je paradigmatična renesansna osoba. Proživio je 68 godina burnog i zaista sadržajnog života.⁷² Slavu su mu donijeli ratni memoari napisani pod naslovom *Petri Mocenici imperatoris gesta*, poznatiji po podnaslovu *De bello asiatico*, tiskani 1477. godine, u kojima opisuje mletačko-turska ratovanja u Maloj Aziji, na Egejskom i Jonskom moru.⁷³ Veoma poduzetan, angažira graditelje i kipare Nikolu Firentinca i Andriju Alešija, koje uz Ivana Duknovića zapošljava i na adaptiranju i ukrašavanju svojih palača. Smatra se, s razlogom, jednim od najzaslužnijih za gradnju nove Kapele sv. Ivana u Katedrali. U ugovoru od 19. IX. 1467. on se navodi kao zastupnik Nikole Firentinca; u ispravi od 4. I. 1468. zastupa Nikolu Firentinca i Andriju Alešija u poznatom ugovoru o gradnji Kapele.⁷⁴ Mogućnost angažiranja umjetnika ne samo u privatne svrhe već i za crkvene ustanove omogućila mu je čast skrbnika (operarija) i rizničara Trogirske katedrale, koje je obnašao čak pet puta (1456., 1463., 1477., 1483. i 1488.);⁷⁵ obnašao je i službu

prokuratora dominikanaca.⁷⁶ Godine 1481. dao je sazidati, uz podršku mletačkih vlasti, kaštel – utvrdu i ujedno ljetnikovac pred kojim se unutar zidina naseljavaju seljaci. Tako nastaje naselje Kaštel Stari, prvi od Kaštela na trogirskoj rivijeri, tada Trogirskom velikom polju.⁷⁷

Angažiran je u životu trogirske komune, čije interese uspješno zastupa u Veneciji. No, kontaktira i s kraljem Matijom Korvinom, od kojega je 1468. isposlovao povlasticu da ne može biti suđen od njegovih podanika, već samo od trogirskog rektora.⁷⁸ Od kralja Korvina ishodio je također potvrdu svojih prava na selo Radošić.⁷⁹ Koriolan Cipiko, kao doktor prava, pred mletačkim vlastima brani prava plemića koji se suprotstavljaju nastojanjima pučana da i oni participiraju u vlasti.⁸⁰ U svom oduševljenom opisu Dubrovnika u *De bello asiatico* osobito naglašava kako se tamo pučani ne miješaju u komunalnu politiku. Bilo mu je stalo do komunalne autonomije, te se 1490. godine suprotstavlja gradskom knezu, Mlečaninu, koji pokušava uvesti nove namete.⁸¹

Obnašao je niz dužnosti, uključujući i plaćene komunalne službe rezervirane za plemiće; među ostalim bio je i upravitelj solana. Nije, naravno, zanemario ni privatne poslove, posuđivanje novca i ulaganje u nekretnine, a ni sporove s rodbinom i tazbinom. S Grgom Ivaniševićem, sinom svog polubrata Ivaniša, vodio je sporove u svezi s ostavštinom svoje majke Pelegrine.⁸²

Koriolan je, kao i njegov otac i njegova majka, imao dva braka. Prva mu je žena bila Jakovica Cega-Lodi, a druga pak Nikolota Andreis. Imao je devetero djece. Najviše su se učenošću istaknuli njegovi sinovi vični peru Alviz (1456.–1504.) i Ivan (†1504.). Alviz (Ludovik ili pak Lauš, kako ga spominje Hanibal Lucić u svojoj *Robinji*), pjesnik i govornik, bio je 1483. godine zbog svojih kvaliteta, ali i nastojanjima svog oca, s dvadeset i sedam godina, izabran od Gradskoga vijeća za trogirskog biskupa, no ipak nije bio potvrđen.⁸³ Godine 1488. godine imenovan je biskupom Famaguste, pred kraj svoga kratkog života dobio je naslov zadarskog nadbiskupa, a trebao je, kako se navodi, postati i kardinalom. U Rimu, u Kuriji prevodi s grčkoga korespondenciju sa sultanom. Znakovito je da je se među njegovim djelima nalazi i panegirik mletačkom statutu.⁸⁴ I njegov brat Ivan velik je dio života proveo u Rimu, u Kuriji, a također je 1504. godine od istog pape – Julija II., neposredno pred smrt, dobio naslov zadarskog nadbiskupa.⁸⁵

Koriolan je od svog oca Petra, koji se okušao u slikanju minijatura, vjerojatno naslijedio likovnu tankočutnost i nagnuće prema učenosti i književnosti. No, sigurno se u obitelji prenosilo kulturno ozračje i visoke intelektualne i političke aspiracije. Ime Koriolan ponavlja se na rodoslovnom stablu do 20. stoljeće. Po slavnom Koriolanu obitelj se u 16. stoljeću spominje i kao Koriolanović (kod pisaca Hanibala Lucića i Marka Andrijočića). Kao autor *Žića sv. Katarine* na hrvatskom jeziku u antologiji *Vartal*, s nadnevkom 1593., naveden je Petar *Corlianouich*.⁸⁶ Među potomcima istaknule su i unuke: Pelegrina, koja postaje opaticom Benediktinskog samostana sv. Nikole i koja 1598. godine daje podići zvonik samostanske crkve,⁸⁷ te njezina sestra Milica (Nicolota) – poznata u hrvatskoj književnosti po pohvalnim stihovima koje joj je uputio Hanibal Lucić.⁸⁸ Od trogirskih plemićkih rodova, unutar klase koja je imala mogućnosti stjecanja naobrazbe i vrijeme

za dokolicu (neki se pamte samo po međusobnim svađama i sukobima u obrani povlastica i klanovskih interesa), Cipikovi su, svakako, najistaknutiji po svojim ulogama u dalmatinskoj kulturnoj i političkoj povijesti. Kad već Koriolanu Cipiku nije uspjelo progurati svoga sina Alviza za trogirskoga biskupa, ipak je jedan njegov daleki potomak – Lelije, zapamćen kao pristaša ideje sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, 1784. bio imenovan trogirskim biskupom, potom i splitskim nadbiskupom i makarskim biskupom.⁸⁹ U 20. stoljeću istaknuli su se srpski književnik Ivo Čipiko (1877.–1935.) i Antonio Cippico (1897.–1923.) talijanski publicist, prevoditelj i političar, koji je zastupao irendentističku politiku. Naravno, nacionalni identitet je općenito promjenljiv i difuzan pojam, s ideološkim i povijesnim mijenama, ovisan i o obiteljskim i osobnim strategijama, posebno u poluslobodnoj Dalmaciji, u sredini koja generira adekvatne mentalitete i savitljive stilove ponašanja.

Stoljećima se održala i ratnička tradicija, pa su se mnogi članovi ove obitelji proslavili u mletačko-turskim ratovanjima; ginuli su, bivali ranjavani, padali u sužanjstva, što je s razlogom s ponosom zabilježeno u *Kronologiji*. Signifikantno je, međutim, da se Cipikovi ne spominju se u događajima iz travnja 1596. godine, kad su mnogi dalmatinski plemići i pučani, ponajviše Splićani, za račun cara – ugarsko-hrvatskoga kralja, mimo volje Venecije, zauzeli Klis, tada u rukama Turaka.

Sadržaj oporuke

Otvaranje oporuke

Prijepis testamenta Koriolana Cipika u arhivu Samostana sv. Nikole sadrži i zapisnik o otvaranju oporuke izvršenom 25. lipnja 1504. Zbunjuje veliki razmak – jedanaest godina – od smrti pokojnika (od 1493. do otvaranja same oporuke 1504.). Prema statutarnoj odredbi, reformaciji Trogirskog statuta iz 1344. godine, svaka se oporuka morala otvoriti u roku od 3 dana,⁹⁰ prema odredbi iz 1427. oporuka se morala otvoriti odmah nakon smrti oporučitelja (osim ako ne postoji neki opravdani razlog); nasljednici moraju biti obaviješteni najkasnije u roku od 8 dana, a legatere trebaju zatražiti najkasnije u roku od 10 godina nakon smrti oporučitelja.⁹¹

U tom intervalu, od smrti pokojnika do otvaranja njegove oporuke, zaključilo bi se, umro je Koriolanov sin Kristofor, jer se pri otvaranju oporuke njegova žena Franka navodi kao udovica. Kao pokojnik se pri otvaranju navodi i Koriolanov sin Petar, pa su nazočni njegovi sinovi Koriolan i Pavao Antonije.⁹² Poznato je da su tijekom 1504. umrli Alviz i Ivan. Sam čin otvaranja oporuke upriličen je u pokojnikovoj kući (!), a uz nasljednike, rodbinu i svjedoke nazočile su mu i službene osobe, uključujući kneza Bernarda Contarena. Dakle, otvaranje nije izvršeno na javnome mjestu, kao što je oporuka njegova oca Petra otvorena u općinskoj kancelariji. Oporuka spomenute Nikice Sobota, primjerice, pročitana je u loži na trgu, kao što se to običavalo i u 14. stoljeću.⁹³

Kao osoba koja je dala ovjeriti testament na dnu prijepisa isprave navodi se Alviz Cipiko. Tijekom stoljeća u razgranatom rodu Cipikovih to ime, po svom uglednom pretku Alvizu, biskupu Famagoste i nadbiskupu zadarskom, nosilo je više osoba. Među njima je i Alviz (†1606.), unuk Koriolana Cipika, koji se s rodbinom sporio oko nasljedstva svog rođaka Pavla

Antonija.⁹⁴ On je, najvjerojatnije, dao prepisati oporuku. Tada, u drugoj polovici 16. stoljeća, djeluje vicekancelar Leonardus Franco, koji se navodi u bilješki o ovjeravanju prijepisa. Budući da je oporuka višekratno prepisivana, ne bismo isključili mogućnost da je došlo i do nekih izmjena – dopisivanja prema interesima osoba koje su se njome koristile.⁹⁵ Oporuka je vjerojatno bila aktualna kad se Koriolanovi sinovi Jerolim i Kristofor razdvajaju u posebne obitelji.⁹⁶ Za prepiske oko nasljeđa bilo je mnogo povoda, pa je tako poznat i spor oko nasljeđa Koriolanova sina Ivana, zadarskog nadbiskupa.⁹⁷

Moguće izmjene i eventualne »dopune« testameta vjerojatno ipak bitno ne mijenjaju važnost podataka relevantnih s kulturno-umjetničkog aspekta.⁹⁸ Višekratna prepisivanja nužno su generirala nenamjerne pogreške. Moguće su i drugačije transliteracije i čitanja sačuvanih prijepisa, mjestimice nečitljivih. Filolozima i pravnim povjesničarima predstoje, dakle, pokušaji rekonstruiranja izvornog oblika testamenta.

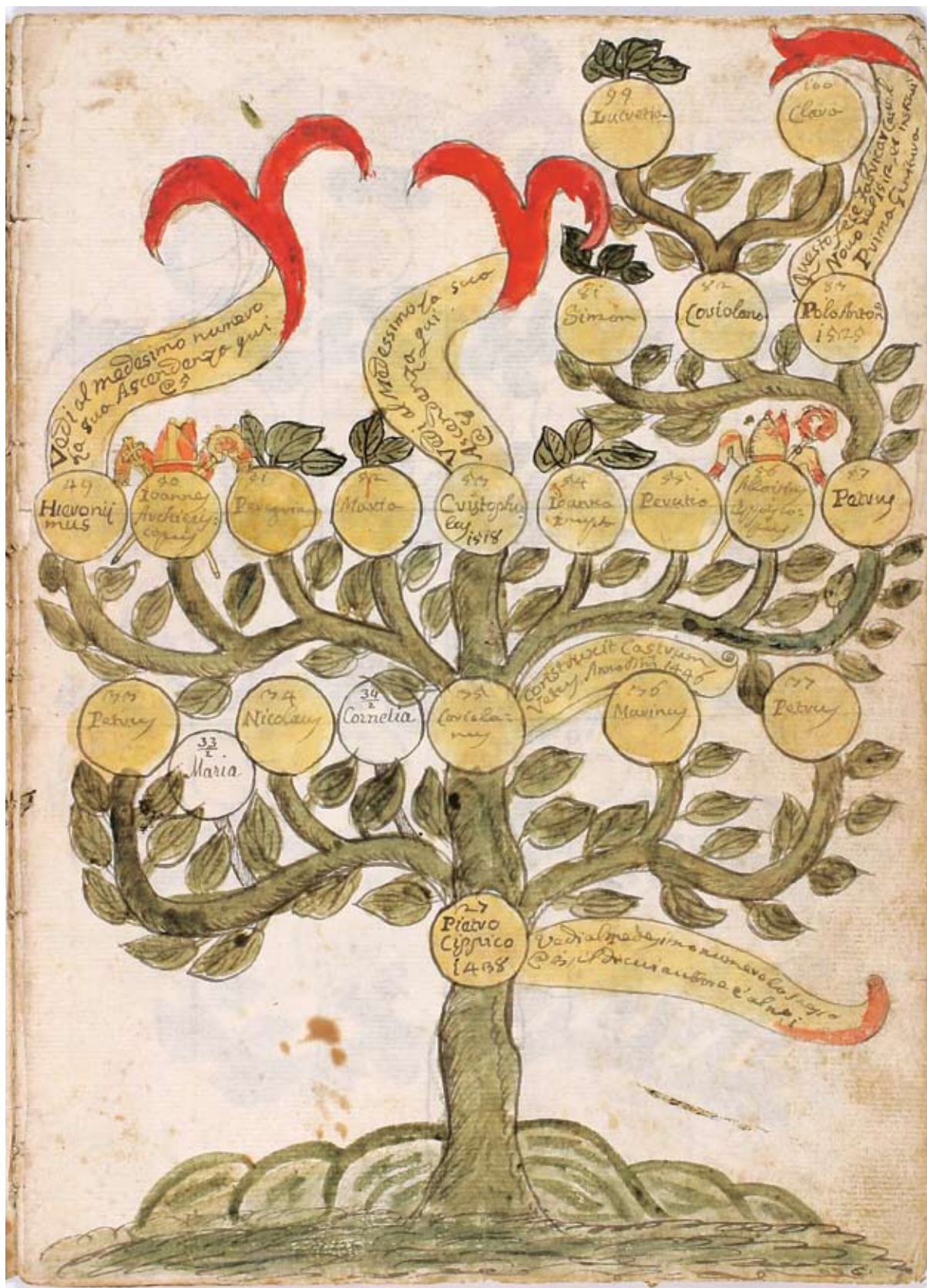
Vjerojatno je da je uz oporuku postojao i popis nekretnina i pokretnina, inače bi isprava bila sasvim neupotrebljiva zbog nepreciznosti.

Pri otvaranju isprave nazočan je bio, među ostalima, šibenski plemić Ivan Tavilić pokojnog Tome, rođak (*germanus*) gospođe Franke, žene pokojnog Koriolanova sina Kristofora. Inače, poznato je da je Franka bila rodnom iz šibenske obitelji Petrević.⁹⁹ Naravno da su i Cipikovi, kao i ostali plemići, tijekom dugih stoljeća imali široke prostorne domašaje u potrazi za bračnim partnerom, od Zadra na sjeveru pa do Dubrovnika na jugu. Na to ih je nukalo više razloga: podrazumijeva se ugled i miraz udavača, klasna endogamija, izbjegavanje eventualnih rodoskvrnuća, budući da su unutar gradskih zidina malobrojne plemićke obitelji tijekom niza pokoljenja bile višestruko orodene.¹⁰⁰ Koriolanov sin Petar dobio je u posjed selo Suhi Dolac bračnom vezom s Margaretom Sobota (sestrom ubijenog Šimuna, zadnjeg muškog potomka obitelji), dakle posrećilo mu se kao i njegovu djedu Petru, koji je ženidbom dobio selo Radošić.¹⁰¹

Među svjedocima osobito je zanimljiv spomen gospodina Ivana Stanoševića pokojnog Mihovila.¹⁰² To je, po svoj prilici, poznati Ivan Statileo (Statilić, *Statileo*, *Statilio*, 1472.–1533.), prepošt vesprimski i poklisar ugarsko-hrvatskih kraljeva Ludovika II. i Ivana Zapolje.¹⁰³ U svakom slučaju spomen jednog Stanoševića kao svjedoka naznaka je duge povezanosti Cipikovih sa Stanoševićima. U biblioteci obitelji potomaka Mihe Cipika, brata humanista Petra Cipika, koja je imala svoj muzej, učeni Marin Statileo, autor niza pjesama na latinskom, otkrio je rukopis u kojem je pronašao dotad nepoznati ulomak *Trimalhionove gozbe* iz čuvenog romana *Satirikon* (*Satyricon*, *Satirica*), djela rimskog pisca Petronija Arbitra, što ga je dao tiskati 1666. godine.¹⁰⁴ U palači obitelji Stanošević nađen je i poznati helenistički reljef s prikazom Kairosa.¹⁰⁵

Uvodni dio oporuke

Oporuka je sastavljena u srijedu, 6. veljače, 11. indikcije, 1493. godine. Moglo bi se očekivati da je u uvodnom dijelu isprave oporučitelj s obzirom na svoju iznimnu osobnost i učenost unio makar neku osobnu crtu. No preciznost pravnog akta ne dopušta suviše subjektivne intonacije, a ni nelagoda od neposredne

1. Rodoslovno stablo – potomci Petra Cipika, iz rukopisa *Genealogia famiglie Cippicorum nobil. Tragurien.* (18. st.), u vlasništvu braće Cippico, Zagreb
Family tree with descendants of Petar Cipiko, from the manuscript Genealogia famiglie Cippicorum nobil. Tragurien. (18th c.), property of Cippico brothers, Zagreb

smrti i životni umor ne potiču posebna nadahnuća. Začudo, ne spominju se svjedoci u času sastavljanja oporuke.

Legati javnim i crkvenim ustanovama

Među nasljednicima su crkvene i javne ustanove. Taj dio legata, kako je to gotovo uobičajeno, prethodi onom koji se odnosi na obitelj i ostale nasljednike.

Kao svjestan građanin, Koriolan ostavlja 10 solida malih denara za gradnju zidina predgrađa u Pasikama, koje u ispravi naziva Novim gradom («in opere murarum civitatis novae Tragurii»).

Od preostalih dobara svog brata Petra ostavlja 6 dukata Dominikanskom samostanu sv. Križa na Čiovu. Samostan je dovršen 1453. godine, nakon što je 1432. ishodaena dozvola, a kao utemeljitelj navodi se blaženi fra Nikola Milinović.¹⁰⁶

U samostanskoj Crkvi sv. Križa, na korskim klupama kasnogotičkih stilskih obilježja, istaknut je grb obitelji Cipiko, obješen lavu oko vrata.¹⁰⁷ Grb s lavom koji se propinje prikazan je i na jednoj drugoj korskoj klupi. Motiv lava što se propinje prikazan je i u dvorištu takozvane Velike palače, koju je preinačio Koriolan Cipiko. Isticanje obiteljskoga grba na korskim klupama bez sumnje je naznaka da se radilo o privatnoj inicijativi Koriolana Cipika.¹⁰⁸ Inače, grb obitelji Cipiko istaknut je i na kasnijem oltaru i na južnom zidu Crkve sv. Križa.¹⁰⁹ Klupe u samostanskoj crkvi sv. Križa treba datirati u drugu polovinu 15. stoljeća te ih dovesti u vezu s Koriolanom Cipikom i njegovim narudžbama, koje su nezaobilazne u povijesti dalmatinske umjetnosti. U crkvi su i gotičke klupe za vjernike, koje bi se također mogle ubrojiti među Koriolanove narudžbe. U sakristiji je pak ormar gotičkih stilskih obilježja ukrašen intarzijama tako sličnima onima s ormara u sakristiji Katedrale, koji je djelo Grgura Vidova. Poznato je da je 1456. godine Koriolan Cipiko bio angažiran u svojstvu skrbnika Katedrale pri kupnji drva za ormar u sakristiji, što ga izrađuje Grgur Vidov.¹¹⁰ Treba li stoga Grguru Vidovu pripisati i gotičku drvenariju iz Sv. Križa, makar ormar u sakristiji?

U Samostanu sv. Križa bili su osobito vrijedni oslikani medaljoni na dvije grede, uz zid, pod stropom kapitularne dvorane, s očitim humanističkim ukusom u prikazu glava, od kojih su neke bile prikazane u profilu (sl. 2). Izrezbarene grede i obojeni strop kapitularne dvorane kasnogotičkih su stilskih obilježja,¹¹¹ dok su medaljoni, od kojih su ostali jedva vidljivi ostaci, bili oslikani u renesansnom stilu.¹¹² Na središnjoj gredi unutar medaljona bolje su sačuvani prikazi atributa Kristove muke. Budući da je vjerojatno postojao cijeli ikonografski program, i oslikane medaljone treba dovesti u vezu s intervencijama Koriolana Cipika, s njegovim humanističkim interesima. Kao analogije iz toga vremena navodimo, na primjer, glave u profilu na prikazu slavoluka na Mantegninoj fresci s prizorom muke sv. Jakova u Kapeli Ovetari u Padovi (1448.–1457.);¹¹³ isti je slikar naslikao unutar medaljona prvih osam rimskih careva u *Camera degli Sposi* u Mantovi (1465.–1474.).¹¹⁴ Na ploči u unutrašnjosti sarkofaga sv. Šimuna u Zadru zlatar Toma Martinov izradio je 1497. godine, u prizoru Prikazanja u hramu, glave u profilu unutar medaljona, u sasvim antikizirajućoj maniri, kao ukrase na arhitekturi poput slavoluka.¹¹⁵ Glave u profilima unutar medaljona bile su, primjerice, prikazane i na sarkofagu grobnice Giustiniani u crkvi San Andrea della Certosa u Veneciji.¹¹⁶ Lica u profilu

(profil je u srednjem vijeku bio zazoran) prikazuju se, naravno, i u renesansnim kodeksima, posebno onima s prijepisima antičkih autora. U obrednim knjigama koje je dao do izraditi Deodat Venier, opat Benediktinskog samostana sv. Krševana u Zadru, među ostalim ukrasima, prikazani su i likovi poput onih na antičkim gemama.¹¹⁷ Medaljoni iz Sv. Križa veoma su sitni, a vitice koje ih okružuju i povezuju podsjećaju na analogne urese u onodobnim minijaturama. Kao predložak za slikarije u kapitularnoj dvorani u Sv. Križu poslužile su vjerojatno minijature iz kodeksa u vlasništvu Petra Cipika.

Koriolan Cipiko oporučno ostavlja za gradnju cisterne za siromahe Sv. Lazara (na Čiovu) iznos od 25 dukata. Ako se cisterna ne sagradi u roku od 10 godina, spomenuti iznos treba dati za gradnju samostana *Corpus Christi*. Na Čiovu je postojao leprozorij, gdje je po dozvoli iz 1417. godine bila sagrađena Crkva sv. Lazara i dvije kuće za nesretne okužene gubom.¹¹⁸ Koriolanov legat je izvršen; cisterna je sagrađena i na njoj je bunar s krunom ukrašenom reljefima. Na jednom od tih reljefa prikazani su uz bunar Krist i milosrdna Samaritanka, a uz reljef teče natpis, citat iz *Evandjelja* (Iv, 4.7): »MVLIER DA MIHI BIBERE«. ¹¹⁹ Tema je zaista primjerena bunaru nad cisternom u franjevačkom samostanu u kojem je bilo zaklonište za gubavce (sada starački dom i ubožnica), te je na tragu renesansne kulture epitafa. Nad ulazom u samostan, na nadvratniku, nalazi se natpis veoma primjeren funkciji zdanja: »AVXILIVM .MEVM. A. DOMINO«. Radi se, očito, što nije zapaženo, o citatu iz Psalma 121 (120), 2: »Auxilium meum a Domino, qui fecit coelum et terram.« Uklesan je i datum – 1597. godina; na nadvratniku je i grb onodobnoga kneza Jeronima Minija. Nad vratima je ugrađen stariji reljef s prikazom Bogorodice s Djetetom između sv. Ante i sv. Franje, a datira se u prvu polovicu 15. stoljeća.¹²⁰

O Cipikovima, poznato je, postoje na Čiovu i drugi tragovi. Prema zabilješci uz *Genealogiju* (n. 14) Petar, sin Marinov, dobio je 1406. godine dozvolu za gradnju Crkve sv. Jakova; Marko, djed Koriolanov, inače posebno odan sv. Kristoforu, dao je proširiti crkvu.¹²¹ Za tu crkvu i njezinu bratovštinu 1436. godine Blaž Jurjev Trogirani naslikao je poliptih na kojem je među svecima prikazan i sv. Kristofor.¹²² Jedna slika, djelo Blaža Jurjeva, koja prikazuje Bogorodicu s Djetetom, sačuvala se u vlasništvu obitelji Cipiko do u naše doba.¹²³

Za gradnju samostana posvećena svetom Sakramentu (*Corpus Christi*) ostavlja velik iznos od 75 dukata. Samostan nije sagrađen, no zanimljiva je intencija. Poznato je da se Samostan svetog Sakramenta trebao graditi na Čiovu, na rtu gdje nalazila Crkva sv. Ciprijana.¹²⁴ Praznik Tijelova učvršćuje se u Trogiru krajem 14. stoljeća i propagira ga osobito biskup Nikola Casotti (od 1362. do 1371.), kako je to razvidno iz njegove oporuke.¹²⁵ U susjednom Splitu djeluje Bratovština svetog Sakramenta, osnovana 1491. godine.¹²⁶ U to doba naveliko se raspravlja o euharistiji, o stvarnoj ili pak o simboličnoj prisutnosti Kristova tijela u hostiji, što su još ranije, u 14. stoljeću žestoko osporavali heretici raznih sljedbi.

Koriolan ostavlja 7 dukata i za gradnju Franjevačkog samostana sv. Marije na Poljudu u Splitu. Samostan sv. Marije na Poljudu, podalje od gradskih zidina, postaje veoma popularan među uglednim Splićanima, koji se tamo pokopaju pod renesansnim grobnim pločama. Susjedni Trogir i Split povezani su mnogim sponama, uključujući i one kulturne. Koriolan

Cipiko bio je blizak s Markom Marulićem, koji ga 1478. godine imenuje jednim od sudaca prilikom razdiobe obiteljskih dobara.¹²⁷

Ubožnici Sv. Duha, kao i njegov otac Petar, oporučuje propisanih 10 solida malih denara.

Za Kristove siromahe treba kupiti u Splitu za 10 dukata bijele raše; nakon njegove smrti ubogima će se razdijeliti 100 malih libara. Kao što je navedeno, i njegova majka Pelegrina ostavila je tkaninu za odjeću ubogima. Takva milosrdna oporučivanja mogu se pratiti u trogirskim ispravama od druge polovice 13. stoljeća, pa se najsiromašnijima nakon smrti imućnijih oporučitelja, koji nisu nužno plemići, dijeli novac, odjeća, vino i žito. Strah za sudbinu duše nakon tjelesne smrti, otkup grijeha i olakšavanje muka u čistilištu navodili su na pobožna i milosrdna djela bogataše, trgovce, lihvarke, ali i ostale društvene slojeve, uključujući i siromašnije. Time je Crkva, posebno franjevci, doprinijela pažnji prema siromasima i oboljelima, humanijim odnosima, solidarnosti i smanjivanju socijalnih tenzija.¹²⁸ Po visini iznosa očito je da je Koriolan Cipiko spadao u darežljivije i pobožnije oporučitelje, pogotovo s obzirom na činjenicu da je morao namiriti brojno potomstvo. Za iznos koji ostavlja u bogougodne i milosrdne namjene moglo se kupiti više polja ili pak velika kuća. Dakako, u Koriolanovo doba, kao i uostalom i ranije, nisu rijetki legati za čovjekoljubne i bogougodne namjene. Godine 1477. raspravlja se u Gradskom vijeću o legatu pokojnog Nikole Vitturija, koji je ostavio sredstva za gradnju jedne ubožnice; sredstva za dobrotvorne svrhe iz testamenata trebalo je čuvati u škrinji u sakristiji Katedrale, zatvorenoj s tri ključa.¹²⁹ Primjerice, udovica Katarina Sobota (ona koja je za svog muža i sina dala sagraditi grobnicu u Crkvi sv. Dominika, a koju isklesao Nikola Firentinac) u svom testamentu iz 1500. godine sjetila se također Ubožnice Sv. Duha, sirotinje i gubavaca iz Samostana sv. Lazara na Čiovu.¹³⁰ Slikar Blaž Jurjev Trogiranin (signifikantno je da se dao sahraniti u franjevačkom habitu) za Ubožnicu Bratovštine Sv. Duha (godine 1436. bio je izabran za njezina župana), ostavlja čak jednu kuću i kućište (*muraliam*) pokraj nje; sjetio se mnogih pojedinaca i crkvenih ustanova.¹³¹ Ubožnice i leprozoriji, o kojima su se brinule bratovštine u Splitu i Trogiru, bijahu, dakle, kao i drugdje, u svezi sa štovanjem sv. Lazara i Sv. Duha. Splićanin Mihovil de Petraca ostavlja 1484. godine Ubožnici sv. Lazara u Splitu prihode s jednog od svojih posjeda; 1543. godine u oporuci Marina Domića (Domitius), Trogirana koji se priženio u Splitu, Marulićeva prijatelja, namjenjuje se skroman prilog od tri male libre za Ubožnicu Sv. Duha.¹³² Imućan i bogobožan Marko Marulić iskazao se veoma milosrdnim u svojoj oporuci iz 1524. godine; odredio je da se dio knjiga iz njegove biblioteke proda na dražbi i dobiveni novac razdjeli siromasima; u te svrhe ostavlja i jednu njivu i vinski podrum.¹³³

Legati potomcima

Kćeri i ostale nasljednice pod prijetnjom Božjega suda obavezuje da poštuju njegovu volju i da mu prirede pogreb na način kako je odredio. Taj je dio oporuke suviše kratak, jer oporučitelji obično preciziraju vrste obreda za svoje duše, pa se često navode iznosi za plaćanje misa tijekom određenog vremena ili pak zauvijek. Ne određuje, kako se to običava, mjesto ukopa. Valjda se podrazumijevalo gdje će biti sahranjen.

Od predmeta izriekom spominje jedino tkanine od pamuka, vune i lana zajedno s rukavima koje je nosila nevjesta Franka. Rukavi u su to doba bili posebno ukrašeni, izrađeni od skupih tkanina a navlačili su se za svečanih prilika.¹³⁴

Sinovima, gospodi Petru, Kristoforu, Jeronimu i Ivanu, ostavlja u jednakim dijelovima pokretnine, srebrni novac, kao i onaj koji je posuđen, te zaloge svojih dužnika: stoku, ženski nakit... Nije naveden iznos što mu ga duguju neimenovani dužnici. No, očigledno je da i Koriolan Cipiko, kao uostalom i većina ostalih plemića, nije živio samo od zemljišnih prihoda, već je i ulagao posuđujući novac i držeći zaloge. Bogatstvo je zgrnuo i u svojim ratničkim pohodima, pa tako na natpisu koji je dao istaknuti na svom kaštelu 1481. godine spominje, među ostalim, da je zdanje podignuto od azijskog plijena (»ex manubiis asiaticis«).¹³⁵ U ratnim memoarima bilježi kako mletački vojnici (to su, naravno, mahom našijenci, koje spominje kao Dalmatince i Ilire) pljačkaju i zarađuju prodajući zarobljenike. Tom »azijskom plijenu« vjerojatno je i pripadao i grčki reljef koji prikazuje ženu pri radu (prede vunu ili možda suče životnu nit, kao suđenica?) a koji je bio ugrađen u takozvanoj Velikoj palači Cipiko (danas Muzej grada Trogira), tim prije što se Koriolan u svojim ratnim memoarima divi antičkim starinama, uključujući kipove, a posebno apostrofira nadgrobne spomenike u Smirni. Taj bi reljef, vjerojatno nadgrobni spomenik, bio dakle preostatak rasute obiteljske zbirke starina.

Prvorodenom sinu Petru ostavlja kuću u kojoj stanuje, sa svim pravima, i to kao njegov dio od svih nekretnina u gradu.¹³⁶ Ako nije zadovoljan Petar može kuću zajedno sa svim nekretninama u cjelokupnoj masi (*ad montem*) razdijeliti s braćom.

Kuću ili kulu u Velikom polju (»domum suam sive turrim, quae est in campo magno Tragurii«), što je zapravo kaštel u današnjem Kaštel Starom, s terenom od sto vretena, sa svim pravima i nadležnostima, ostavlja sinovima.¹³⁷ Ako bi netko od nasljednika bio nezadovoljan, izgubio bi svoj dio. Poznato je da je požaru koji je 1492. godine zahvatio kaštel stradala njegova žena Nikolota Andreis. Tim povodom uputio mu je utješne stihove humanist Marcantonio Sabellico.¹³⁸ Ipak je još smogao snage, godinu prije smrti, da uz pomoć Mletačkog senata obnovi kaštel, što je istaknuo na natpisu.¹³⁹ Posljednje dane, prema navodima iz *Kronologije*, provodio je čitajući pobožna štiva i uživajući povučeno u perivoju s potokom i sjenicom, koji je dao urediti uz kaštel.¹⁴⁰ Njegov sin Alviz, biskup, šalje svojoj braći utješnu poslanicu povodom očeve smrti, idealizirajući značaj pokojnika, opisujući njegov lik u starosti.¹⁴¹

Kćerima Pelegrini i Ivani ostavlja kuću koju je kupio od Petra Kušića a koja se nalazila pored trga (»positam prope plateam«). Tu kuću u slučaju prodaje mogu kupiti samo nasljednici velike kuće (»domus magna«), dakle takozvane Velike palače Cipiko.¹⁴² Je li i kuća koju ostavlja kćerima jedna od onih povezanih u sklop takozvane Male palače Cipiko, koja se nalazi na trgu nasuprot loži a kojoj je ulaz sučelice Crkve sv. Barbare?¹⁴³ Na trgu se nalazi i kuća romaničkih stilskih obilježja (nastavlja se na sklop Male palače) na čijem je pročelju također istaknut Cipikov grb. Od druge polovice 15. stoljeća cijela je zapadna strana glavnoga gradskog trga u vlasništvu Koriolana Cipika. Velika i Mala Palača nastaju u stvari povezivanjem susjednih srednjovjekovnih kuća s radikalnim intervencijama koje su im dale renesansni pečat.

Kćeri Pelegrini namjenjuje jednu zemlju (»ad Babam«), koju mu je ostavila gospođa Lucija pokojnoga Tome Ljutića. Ta se zemlja u Babama, poznato je, nazivala Cipikovica.¹⁴⁴ Kćeri Ivani ostavlja komad zemlje (»ad Squarlizae«) koju obrađuju Nikola Stanić, Jakov Stariota, Petar Dudić i Pavao Paperšić. Dakle, u ispravi su se našla imena težaka, onih koji su objekti lokalne političke povijesti; to su oni koji »riju« tuđim zemljama, da se poslužimo izrazom iz stiha Hanibala Lucića u poslanici upućenoj Milici Koriolanović.

Preostali dio nasljedstva, od pokretnina i nekretnina do prava od sadašnjih i budućih udjela, ostavlja sinovima (svi se tituliraju kao gospoda, s pridjevkom *dominus*) Alojzu, biskupu Famagoste, Petru, Kristoforu, Jeronimu i Ivanu, i to u jednakim dijelovima. Ako bi tko od navedenih nasljednika umro bez potomaka, njegov dio dijele u jednakim dijelovima. Grgi, svom nećaku¹⁴⁵, ostavlja jednu zemlju što je kod Sv. Jurja obrađuje Mira Krilova sa svojim sinovima, određivši da se zemlja ne smije prodavati ni založiti.

U oporuci se ponavlja volja oporučitelja da nekretnine ostanu u obitelji. U svakom slučaju nije bilo lako razdijeliti bogatstvo među brojnom djecom iz dva braka. Sudeći po natpisu pisanom klasičnom kapitalom uzidanom u dvorištu Velike palače, na kojem se navodi da je dao podići to zdanje za sebe i za

onoga kojemu ga Bog dade: »CORIOLAVS . CIPICVS / P. F. HEC. STATVENDA. / CVRAVIT. SIBI. ET. CVI. DEVS. / DEDERIT. MCCCCLVII.«, čini se da su Koriolana Cipica salijetale sjetne misli o budućim nasljednicima.¹⁴⁶ Tada, 1457. godine, Koriolanu su tek trideset i dvije godine.¹⁴⁷ Tom natpisu srodan je onaj uklesan ponad vrata prvoga kata takozvane Male palače Papalić u Splitu, samo što se ondje, u renesansnom duhu, umjesto Boga spominje Fortuna: »HAEC QVIBVS IANCI CVI FORTVNA FAVEBIT.« Tekst koji aludira na nepredvidljivost budućnosti, iako je to dakako opće mjesto, moguće ima i osobne motivacije u izboru teme, za razliku od onoga koji je Koriolan dao uklesati na južnom portalu Velike palače: »NOSCE TE IPSVM«, što je citat čuvenog natpisa iz proročišta u Delfima, kojim očituje svoju naobraženost. Tako glasi i jedan renesansni natpis na splitskom trgu.¹⁴⁸ Natpis o budućim nasljednicima, koji ne moraju zauvijek biti i potomci, pobuđuje nujne osjećaje i priziva u sjećanje stih iz Psalma koji je možda pred smrt pročitavao i Koriolan Cipiko u svom perivoju uz potok:

*Jer, i mudri umiru,
Pogiba i ludak i bezumnik:
Bogatstvo svoje ostavlja drugima.*

(Ps. 49/48,11)

2. Medaljon u kapitularnoj dvorani Samostana sv. Križa na Čiovu
The medallion in the chapter hall of the monastery of Holy Cross, Čiovo

Prilog

Oporuke Pelegrine i Petra Cipika donose se prema prijepisu iz rukopisa *Testamenti diversi di famiglia Andreis* koji se čuva u Državnom arhivu Zadru (Rkp. fond Trogir 75, str. 205–212).; oporuku Koriolana Cipika donosimo prema prijepisu koji se čuva u Benediktinskom samostanu sv. Nikole u Trogiru.

Oporuka Pelegrine Cipiko

Na margini: 1427, 30 maii

Testamentum domine Pellegrine uxoris Petri Cippici

In Christi nomine. Amen. Anno a Nativitate eiusdem 1427, indictione 5^a, die penultimo maii. Nobilis domina Pelegrina, uxor ser Petri de Cippicis Nobilis Civis Tragurii, sana mente, et intellectu Christi gratia, licet corpore languens, nolens intestata decedere, dispositionem suorum bonorum et rerum omnium per presens suum testamentum, in hunc modum facere procuravit. In primis reliquit, voluit et ordinavit omnia testamenta, qua condidit, temporibus transactis usque in presentem diem, tam clausa, quam aperta, sint ex nunc vigore presentis testamenti, cassa et pro cassis habeant et quod si ipsius testamenti essent, alique confessiones, seu dicta per ipsam testatricem, sint cassa et cassa per totum, volens hoc testamentum ceterios hactenus factos prevalere. Item reliquit in opere murorum Burghi solidos 20 parvorum. Item reliquit fratribus minoribus de Bosna omni anno, usque ad X^m annos, quinque staricellos ficuum, quinque staricellos olei et decem galedias vini, cum hac conditione, quod si interim alicui fratres minores de ordine Sancti Francisci de Osservantia venirent ad habitandum Tragurium vel in eius districtu, dictum legatum debeat dari dictis fratribus de Observantia pro illo tempore quo venirent ad habitandum usque ad complementum dictorum X annorum. Item reliquit in opere monasterii sancti Francisci expendendas per suos commissarios libras 50 parvorum. Item reliquit et voluit, quod sui commissarii faciant fieri unam ancenam ad altarem sancti Andree in ecclesia sancti Iohannis Baptiste valoris librarum 40 parvorum. Item reliquit domino Luce Elie suo (*praznina*) libras X parvorum. Item reliquit Vule, alumne Iohannis, eius filii, fructus unius terre vretenorum sex positorum ad Lucovine iusta (!) suos confines, cuius terre ipsa (*praznina*) est laboratrix donec ipsa vivet. Post mortem vero dicte (*praznina*) voluit pervenire dictus fructus heredibus dicte testatricis. Item reliquit eidem Vule quolibet et singulo anno (*praznina*) donec ipsa vixerit modium unum ordei. Item reliquit Mathie, alumne Nicolai, filii sui, libras 14 parvorum pro resto sui salarii. Item reliquit Vlatche, alumne Petrucie, eius filie, singulo anno usque ad quatuor annos unum modium ordei pro anima sua. Item reliquit Iacobine Tuelevich omni anno usque ad quatuor annos unum modium ordei pro elemosina. Item reliquit Stane, alumne Marini Petri, eius filii, ducatos duos auri pro debito. Item reliquit Biloslave, eius servi (!) (*praznina*) pro resto sui salarii ducatum unum auri. Item reliquit et ordinavit, quod dentur libras 60 parvorum alicui homini qui vadat ad sanctum Iacobum de Galitia pro anima cuiusdam Ratchi, olim famuli.¹⁴⁹ Item voluit et ordinavit, quod sui commissarii debeant petere a domina Philippa

quondam ser Nicolai Andree libras 49 parvorum, quas ipse testatrix dixit quedam suum famulum ei dixisse debere habere a dicta domina Philippa et ipsam debere petere ab eadem domina Philippa et dare amore Dei quem ordinavit, quod si dicta pecunia recuperabitur debeat dari alicui pauperi domicilio in adiutorium maritandi pro anima dicti sui famuli. Item reliquit domine abbatisse Sancti Nicolai de Tragurio libras 20 parvorum. Item reliquit et ordinavit, quod de una sua pellanda de veluto in grana fiat una stricta et una planeta, cum una cruce super planeta, que crux sit valoris ducatorum 30 auri, ut detur capelle sancti Iohannis confessoris de Tragurio pro anima sua et suorum.¹⁵⁰ Item reliquit dicte capelle onzias triginta argenti,¹⁵¹ de quo sui commissarii faciant fieri aliquod opus in ornamentum pro dicta capella, prout eis melius videbitur, hac conditione adiuncta videlicet quod cum ipsa ... (*praznina*) olim ser ... (*praznina*) eius pater, ordinasse redimi decem anulos pro dicta capella et in casu quo, non redimetur, reliquit ipsi capelle ducatos X^m auri et cum ipsa dicat, restituisset dicte capelle anulos quinque et non habeant facere quietationem, quod operarius debeat facere quietationem suis commissariis seu heredibus, de dictis quinque anullis quod si facere noluerit, ordinavit deffalcari debere ducatos quinque de legatis superius dimissis dicte capelle. Item voluit, quod pro certo voto, Nicolaus, eius filius vadat ad Sanctum Nicolaum de Bari, tuncquam erit ... (*praznina*) et si nolet ire, permittatur unus homo et una imago argenti unciarum duarum. Item voluit quod sui commissarii disponantur amore Dei ad pias causas libras 16 parvorum pro anima Pauli sui famuli? (*nečitko*). Item voluit et ordinavit quod sui commissarii dare debeant, et dispensare Pauperibus Christi bracia ducenta rassie omni anno quolibet brachia 20 usque ad dictam summam et hoc pro male ablatis incertis. Item reliquit domine Nicolotte, eius cogniate (!) unum bussum de perlis, si ser Petrus vir dicte testatricis voluerit. Item reliquit domine Margarite, uxori Michatii Victuri ducatos tres auri, si aliquo tempore habebit gratiam, a Serenissima Dominatione (*nečitko*) Venetiarum posse repatriare. Item reliquit Ivanisio, eius filio, ducatos 200 auri, sibi dandos per suos commissarios de terris dicte testatricis et pro aliquo argento laborato, quod dixit remansisse in Tragurio et pro aliquibus rebus quod et que fuerunt olim Petrizze primi viri sui et patris dicti Ivanisii et etiam pro toto eo quod habere deberet, quacunque causa dictus quondam Petrizza vel ipse Ivanisius, predicti sui patris, de bonis et super bonos, que tenet dicta testatrix (*nečitko*) ipsa testatrice. In omnibus aliis autem suis bonis mobilibus et immobilibus, iuribus et actionibus, sibi quocumque modo spectantibus vel spectaturis, residuis a predictis legatis et etiam in bonis caducis inordinatis et non scriptis, sibi heredes universales instituit et esse voluit ser Petrum de Cippicis, eius virum, Ivanisium, Nicolaum, Marinum, ... (*dva imena nečitka*)¹⁵² eius filios et Petruciam, suam filiam, equalibus portionibus et si (*nečitko*) habere posthumum, vel posthumam, post ordinationem presentis testamenti ... (*nečitko*) instituit, cum dictis heredibus, in bonis residuis predictis, cum his conditionibus adiectis ... (*nečitko*) quod si aliquis dictorum heredum ... (*praznina*) decesserit, sine heredibus legitimis et ex legitimo matrimonio natis, quod alii superstites heredes, in dictis bonis et in parte ... (*nečitko*) succedant. Item reliquit, quod si dicta Petrizza filia sua ingredetur aliquam religionem quod dicta pars bonorum... (*nečitko*) (...) missa remaneat aliis heredibus et eorum descen-

dentibus; se dicta Petrizza ... (*nečitko*) ...tum debeat habere dotem de bonis dicte testatricis secundum voluntatem dicti ser Petri et de ressiduo dicte hereditatis facere debeat renuntiationem ... (*nečitko*) et renuntiare ... (*nečitko*) etiam (?) voluntate dicti ser Petri et in tali casu instituit dictam Petrizzam heredem in dicta dote solummodo. Preterea ordinavit, quod dicta Petrizza stare debeat cum suo patre et si nollet stare, non possit petere sibi debere dare partem dimissam. Item dimissit et mandavit, quod si dicta Petrizza acciperet maritum sine voluntate patris, ipsa perdat partem hereditatis et omnia sibi dimissa. Item voluit et ordinavit quod si dicta Petrizza non acciperet maritum in vita dicti ser Petri sui patris, quod ipse possit per suum testamentum, conditionare dictam partem cum superiori conditione dimitendo alium loco sui, quam volet cum libertate predicta. Item voluit et ordinavit, quod dicti heredes et eorum successores, non possint vendere, donare, impignorare (?) nec obligare, nec aliud facere, quod esset in fraudem alienationis de bonis immobilibus dicte hereditatis et si aliquis dictorum heredum vendidisset, donasset seu pignorrasset, aut aliquo modo alienasset de bonis predictis, ex nunc relictis (?) quod illud totum deveniat aliis heredibus loco legati et pro legato (*nečitko*).¹⁵³ Item reliquit, dimisit et ordinavit dicta testatrix, quod villa Radosich et domus posita in Plathea, iusta (!) Platheam et viam publicam, a parte (?) et austro domum ser Andree Cige, a borea et iuxta viam publicam a ponente, cum omnibus iuribus, circumstantibus ... (*nečitko*) suis debere descendere et ire, inter istos heredes et eorum successores de herede in heredem et per heredes masculos. Que villa et domus vult quod sit ita conditionata perpetualiter et quod aliquo modo non possit obligari, vendi seu alienari et si dicti heredes vel ex eis descendantibus et ille ultimus, quod solus remanebit et ad quem dicta villa Radosich et domus perveniret non haberet seu habeat filios masculos vel ex eis nepotes masculos neque collaterales masculos et haberent seu haberet filias feminas, voluit et ordinavit quod possint relinquere dictam villam et domum cum conditione eis super apposita et si non conditionasset, ex nunc dicta testatrix possit ipsam conditionem, salvo semper iure dotium uxorum dictorum heredum et suorum successorum pro quibus (?) et restitutionem, quarum dotium dicta bona possint obligare non obstantibus conditionibus superscriptis secundum quod est de consuetudine obligare. Item reliquit et ordinavit, quod dicti heredes post ea, aut eorum descendentes, non possint aliquo modo per aliquod tempus petere aliquid de bonis vel successione que tenet seu possidet dicta testatrix nisi quantum est ei dimissum per presens testamentum et aliqui ipsorum et cum conditionibus in presente testamento contentis et si aliquis de dictis heredibus, posteris aut successoribus ipsorum peterent aliquod aliud modo (*praznina*) de dictis bonis quocumque modo ultra hoc vel aliter, quod sit ipsius vel alicui ipsorum dimissum aut aliquo modo tentaret infringere dictum testamentum aliquo tempore, voluit et ordinavit dicta testatrix, quod in tali casu Petrus suus vir possit extrahere de dicta hereditate primo et ante omnia ducatos 2 millia pro male ablatis incertis et possit dictus ser Petrus dare de dictis denariis sive tantum de bonis dicte testatricis disponere prout voluerit sine contradictione nec tenetur de hoc alicui assignare rationem et nihilominus talis heres sive eius successores facerent contra dictum testamentum sit totaliter (!) exhereditatus et perdat partem sibi dimissam, omne legatum, ita et taliter, ut si numquam essent nominati in presente testamento et omnia sibi

dimissa deveniunt aliis heredibus. Item voluit et ordinavit, quod dictus ser Petrus, eius vir, possit alium per suum testamentum in hoc casu loco sui instituere (?), ut predicta auctoritate de extrahendo dictos denarios. Item reliquit et mandavit, quod sui commissarii teneantur et debeant facere unum anniversarium in anno apud fratres minores et aliud in ecclesiam sancti Iohannis Baptiste apud monacos, donec ... (*nečitko*) vir vixerit. Suos autem commissarios et huius testamenti executores esse voluit et fecit ser Petrum eius virum et Ivanisium eius filium predictos quibus dedit plenam licentiam et libertatem distribuendi dictum testamentum et omnia in eo contenta et si dictus Ivanisius non veniret Tragurii intra sex menses a die obitus sui computandos, voluit dictus ser Petrus eius vir solus possit adimplere (*nečitko*) dicto testamento contenta et intrinsece et administrare dictum ... (*nečitko*) sine (*nečitko*) persone ipso Ivanisio (*praznina, nečitko*). Item ordinavit, quod si aliquis de dictis commissariis vellet renuntiare dictam commissariam, quod possit alium locum sui substituere et similiter post mortem quolibet ipsorum commissariorum possit alium pro (?) sui substituere per testamentum, sed si aliquis dictorum commissariorum alium loco sui non substituisset dimisit et ordinavit, quod in tali casu aliquis extraneus, nullo modo possit se impedire sive intrinsece in dicta commissaria, sed unus de dictis heredibus vel ex eis descendantibus maior ... (*nečitko*) sit commissarius loco talis descendantis. Item voluit et ordinavit, quod sui commissarii habeant terminum distribuendi dicta legata infra sex annos, tarde vel cito, pro ut eis videbitur. Item voluit et ordinavit quod dicti heredes non teneantur dare aliquid ... (*nečitko*) rationem assignare (!), de fructibus et proventibus dicte hereditatis dicto Ivanisio filio suo usque ad sex annos proxime (!) venturos a die obitus dicte testatricis computandos nisi infra dictum spatium sex annorum venisset habitare cum dictis heredibus et tunc habitando simulcum eis possit usufructuare et possidere dicta bona, pro ut sibi est dimissum et ut alii heredes. Item voluit et ordinavit quod si dicti heredes vel ei (!) descendentes volent alienari de bonis stabilibus dicte hereditatis, quod esset contra intentionem presentis testamenti et notarius comunis (?) debeat habere ducatos 30 Tragurii que pro tempore erit deduxerit ad nobilem dominem comitem, qui pro tempore erit et ne ... (*praznina*) intercesserit in tali casu dictus notarius debeat habere ducatos 30 de bonis dicte hereditatis et hanc asseruit esse suam ultimum voluntatem et testamentum, quod et quam valere voluit jure testamenti et si jure testamenti non valeret, valeat saltim jure codicilorum, vel alterius cuiuscumque ultime voluntatis, quo et qua melius valere potest et tenere.

Ego Nicolaus Petrinio cancelarius comunis presens testamentum acopiavi et scripsi (?).

Oporuka Petra Cipika

Na margini: 1437, 17 aprilis

Testamento di Pietro Cippico ... (*nečitko*)

+ Jesus + Christus +

Petrus Ceppio Marci filius in hac tempestate, ex qua civitas Tragurii ex morbo laborat, disposui cum tota familia, ex hinc recedere versus ??, ad virum primum, patrem conscriptum Iohannem Nani socerum meum, pretorem et prefectum comune, et quia vita hominis ex puncto laborat; ideo ea qua volo

post mortem meam fieri ex meis bonis, hic notum mea notabo. Omnia testamenta mea, que usque in diem presentem quoquo modo invenirentur vel si qua fuissent dicta die ut post mortem meam debeant fieri (...*nečitko*, et jubeo esse). Uxor mea Polisena habeat tantum de meis bonis, quantum constat sibi (*nečitko*) in primo videlicet pro contradote, uti per scribam Gasparinum constat stipulationem, hoc dico tantum habeat quantum tempore nuptiarum, promissi per instrumentum et non ultra. Heredes mei dent Radoy famulo meo lire 72 pro complemento stipendii sui. Quia data libertas est mihi per testamentum Pellegrine illustissime prime uxoris mee si aliquid ex heredibus peterent aliquid aliud quam eis legatum est per predictam Peregrinam, tunc, et in dicto caso, ego possum extrahere et pro (*nečitko*) ducatos duo millia et post mortem meam, illam liber suum tradere, cui voluero eam igitur libertatem per ipsam Peregrinam mihi dimissam, ego dimitto Coriolano, filio meo dilecto ac fratri meo Michaeli Ceppioni amatissimo, ita si quis heredes dicte Peregrine, vellet contradicere testamento ipsius Peregrine, vel peterent aliquid de bonis quam in vita tenuit et possedit dicta Peregrina aliter (?) quam constat dimissum per testamentum ipsius Peregrine in eo casu dimitto quod Michael predictus et Coriolanus et quilibet eorum per se possit extrahere ducatos duo millia de bonis dicte Peregrine et dare filiis meis secundum potestatem mihi per ipsam Peregrinam traditam. Marie filie mee et Corneliae, dimitto ut heredes mei dent, de bonis meis dotem comunem, secundum consuetudinem Tragurinarum, in qua dote instituo dictas filias, heredes. Et si dicta Maria et Cornelia intrarent religionem vel decessissent ante quod essent nupte, tunc dos ipsarum remaneat heredi universali, hoc est filiis masculis.¹⁵⁴ In omnibus bonis meis mobilibus et stabilibus, iuribus et actionibus in bonis caducis, inordinatis, et non scriptis, heredes meos universales instituo et facio Coriolanum, filium meum et Petrum, hac conditione adiecta quod quodcumque aliquis istorum filiorum decesserit, sine filiis, vel filiabus ex legitimo matrimonio procreatis, quod alter superstes succedat. Eodem modo instituo heredem posthumum ex quo est gravida uxor mea Polissena, si erit filia habeant dotem tantum, si vero fuerit masculus, quod sit heres, una cum Coriolano et Petro, et cum dicta conditione, ut ipsi eodem modo, si essent plures posthumi, cum dictis conditionibus, instituo heredes meos et si omnes heredes decessissent absque masculis, tunc in dicto casu Michael frater meus heres est. Omnia bona mea dimitto quod vadant perpetualiter de herede in herede masculinum et pro heredes. Commissarium fidei dimitto, loco mei Coriolanum filium meum testamentum Peregrine uxoris mee, matris ipsius Coriolani et si dictus Coriolanus aliquo modo premorisset, quod abhoreo (?), tunc dimitto Michaellem fratrem meum, loco mei commissarium testamenti dicte Peregrine. Meos commissarios et huius mee voluntatis executores dimitto Coriolanum, filium meum et Michaellem fratrem meum. Hoc testamentum volo, quod sit mea ultima voluntas, quam volo valere loco (?) testamenti; etiam volo, quod valeat ac si esset factum per modum codicilli et cuiuscumque alterius ultime voluntatis. Volo insuper quod heredes mei faciant fieri novum sepulcrum cum signo et epigramina in ede Sancti Iohannis Baptiste, in memoria familie Ceppionum. In ecclesia pauperum, apud Sanctum Spiritum heredes mei dent solidos decem.

Ab extra

In Jesu Christi Nomine Amen Anno Nativitatis eiusdem
1337 (!), indictione 15, die 17 mensis aprilis¹⁵⁵

Hoc est testamentum Nobilis viri ser Petri Zipichi de Tragurio, cum propria manu scriptum, quod voluit claudi et sigillare, manum mei Francisci de Viviano, jurati notarii et cancellarii comunis Tragurii, tribus diversis sigillis et non aperiri nisi post eius mortem per me vel alium juratum notarium et cancellarium dicti comunis secundum ordinem et consuetudines civitatis Tragurii.

Actum Tragurii in cancelaria comunis. Presentibus nobili viro ser Stephano Petri de Zegis examinatore et ser Nicolao Binich de Spalato et Johannes Jacobi Blasii testibus etc.

1450 (!), indictione 3^a, die 7^a mensis martii¹⁵⁶ mortuo ante dicto testatore coram spectabile et generoso viro domino Antonio Contareno honorando comite Tragurii, ad instantiam et petitionem nobili viro ser Michaelis de Cipchis et ser Coriolani de Cipchis, tamquam commissariis predicti quondam ser Petri testatoris per me Franciscum de Viviano, notarium et cancellarium suprascriptum apertum, lectum et publicatum fuit presens testamentum. Presentibus nobili viro ser Stephano Gregorii Stipe examinatore et ser Laurentio Stiposii et ser Jacobo Testa civibus Tragurii, ac aliis tunc vocatis et rogatis in libro (?).

Oporuka Koriolana Cipika

Milesimo quadringentesimo nonagesimo tertio, indictione undecima, dies sexto mensis februarii, Domino Coriolano Cippico testamentum quod voluit claudi et tribus diversis sigillis sigillari et non aperiri nisi post eius mortem, per me cancellarium Tragurii infrascriptum aut alium iuratum notarium et cancellarium communis Tragurii secundum ordines et consuetudines civitatis Tragurii. Actum in camera cubiculari domus suprascripti testatoris presantibus ser Petro Cega quondam ser Lutiani egseminatore, ser Hieronimo de Casottis quondam ser Donati et ser Ioanne Cega quondam ser Jacobi nobilibus Traguri testibus iuratis, rogatis milesimo quinquagesimo quinto, indictione octava, die vigesimo quinto Iunii, Mercurii ad instantiam ser Ioannis Tavailich quondam ser Thomassii nobilibus Sibenencibus uti germanis Dominae Francischinae uxoris quondam Domini Christophori Cippico et Dominorum Coriolani et Pauli Antonii filiorum quondam Domini Petri filii quondam Coriolani coram magnifico et clarissimo Domino Bernardino Contareno dignissimo comite et capitano Tragurii sedente ante aromatarium cum Dominis Marcelo Michaelis Donati et Andrea Cippico suis honorabilibus iudicibus praesens testamentum apertum fuit praesentibus egregio ser Matheo Cvasso et ser Ioanne Stanossevich quondam Michaelis filio testibus rogatis. Tenor testamenti sic sequitur, videlicet:

In Christi Nomine Amen, Anno nativitatis eiusdem milesimo quadringentesimo nonagesimo tertio, indictione undecima, die sexto mensis februarii, Mercurii, Dominus Coriolanus Cippicus quondam Domini Petri, sanus mente, sensu et intellectu licet corpore langues, considerans, quod nil est certius morte et nil incertius hora mortis, timens divinum indicium, nollens ab intestato decedere dispositione omnium et singulorum suorum bonorum mobilium et immobilium per praesens nuncupativum testamentum, quod dicitur, sine scriptis in hunc modum factum procuravit et fecit videlicet: In primis namque

dimisit et reliquit in opere murarum civitatis nouae Tragurii solidos decem paruorum. Item reliquit hospitali sancti Spiritus solidos decem paruorum. Item uoluit et ordinauit quod omnia et singula, eius testamenta usque in presentem tam clausa, quam aperta sint nulla, nulliusque ualoris, efficacitiae uel momenti et si reperirentur aliqua tam clausa, quam aperta reddantur et restituantur filiis suis, ita, ut reperiuntur, cum sint nullius ualoris. Item reliquit pro ressiduo bonorum fratris sui Petri in opere sanctae crucis de Insula Buae ducatorum sex scilicet quos debebat ex dictis bonis. Item reliquit quod construatur una cisterna pauperibus sancti Lazari ducatorum uiginti quinque, pro anima illorum ad quos pertinent dicta bona, si procurator sancti Lazari non procurauerint fabricare dictam cisternam usque annos decem, quod non possint amplius petere dictos ducatos uiginti quinque sed dentur in opere Monasterii corporis Christi nouiter fabricandi. Item reliquit dicto Monasterio corporis Christi nouiter fabricando ducta septuaginta quinque pro resto ducatos centum quos promiserat, quia habuerunt ducatos uiginti quinque et tamen conditione si ipsum Monasterium fabricabitur. Item reliquit in opere Monasterii sanctae Mariae de Palude ductos septem pro anima illorum ad quos pertinent dicta bona. Item noluit et ordinauit quod emantur ducati decem rasiae albae Spalati et quod induantur tot pauperes Christi hoc Tragurii. Item uoluit et ordinauit quod per haeredes suos, quam primum post eius mortem (dispensenti) dispensentur pauperibus prout eis haeredibus ordinauit librae centum paruorum, sine tantum orde. Item uoluit et ordinauit quod filiae et haeredes sui teneantur et debeant facere sibi obsequium pro ut eis ordinauit sub obtestatione summi. Iudicis responsuri sibi in die Indicii si aliter fecerint. Item reliquit Franceschinae nurue[!] suae omnia quae secum portauit bonbicina de lana et lino ac unum par manecharum in illo esse, in quo nunc sunt et de praesenti reperiuntur. Item reliquit Domino Petro, Domino Christophoro, Domino Hieronimo, Domino Ioanni omnia et singula eius mobilia, quae habet tam argenti denariorum contatorum uel in debitoribus in pignoribus, animalibus, aut ornamenti mulierum uel aliter quomodocunque equaliter inter ipsos. Item reliquit Domino Petro filio suo domum in qua ad praesens ipse Dominus Petrus habitat cum omnibus pertinentiis suis et hoc pro sua portione bonorum omnium stabiliu quae sunt in ciuitate et si non contentaretur, quod ponatur ad montem cum reliquis bonis stabilibus, et diuidatur cum fratribus. Item reliquit domum suam sine turrim, quae est in campo magno Tragurii cum omnibus et singulis iuribus et pertinentiis suis et cum terrenis adherentibus quae sunt ureteni centum supradictis, quattuor filiis suis et si aliquis de haeredibus suis non contentaretur de legato supradicto quod uadant et sint privati ab haereditate sua ita tamen quod dicta domus cum pertinentiis suprascriptis semper et usque, in infinitum uadat de haerede in haerodem masculinum. Verum si aliquis eorum uellet uendere partem suam, possit alteri ex haeredibus in eis uendere masculinum tantum. Item reliquit Dominae Peregrinae filiae suae unum

terrenum ad Babam infra suos confines, quem ei reliquit Domina Lucia quondam Thomasii Gliutich. Item reliquit Dominae Ioannae filiae suae una petiam terrae ad Squarlizae quam laborant Nicolaus Stanich, Jacobus Stariota, Petrus Dudich et Paulus Paperssich. Item reliquit dictis sororibus domum unam quam emit a Petro Cuschich positam prope plateam ita tamen, quod dictae possessiones extra ciuitatem reuertantur in haeredes omnes, domus autem reuertatur in solos haeredes domus magnae. Ressiduum uero omnium et singulorum suorum bonorum mobilium et stabiliu iurium et actionum praesentium et futurorum sibi quomodocunque spectantium et pertinentium dimisit et reliquit Domino Aloysio Episcopo Famagostensi, Domino Petro, Domino Christophoro, Domino Hieronymo et Domino Ioanni filiis suis equis portionibus inter eos, ea tamen apposita conditione quod nemo eorum possit, nec ualeat uendere, donare, permutare, nec alio quouis modo alienare. Sed si quis eorum decesserit sine haeredibus reliqui succedant pro aequali portione uel filii, uel filiae eorum legitimi. Quos suos heredes uniuersales instituit esse noluit et ordinauit, suos autem fidei commissarios et huius sui testamenti et ultimae uoluntatis exequutores instituit esse uoluit et ordinauit supradictos quattuor filios, quibus tribuit omnimodam facultate omnia et singula suprascripta exequendi et perficiendi, absque, alicuius personae de mundo contradictione nec aliquis extraaneus possit substitui commissarius istius testatoris et hanc asseruit esse suam ultimam uoluntatem, quam ualere uoluit iure testamenti quod si iure testamenti non ualere uoluit ut ualent saltem iure codicillorum uel alterius cuiuscumque ultimae uoluntatis, quae melius ualere et tenere de iure potest. Item reliquit Gregorio Nepoti suo unum terrenum situm subtus sanctum Georgium uretenorum circa decem cuius est laborator Mira Crilououa cum filiis et hoc si non reperiretur mensura terrenorum quae ei dedit, ut apparet in quietatione, quod hoc terrenum sit in supplementum dictorum terrenorum et si reperiretur mensura secundum quietationem reliquit ei dictum terrenum secundum conditionem aliorum terrenorum tam ultra conditionem, quod non possit uendere, nec pignori, fructus ipsius terreni nec alio modo malignare, uel alienare, sed sint pro uictu filiorum suorum et si contrafecerit sit priuatus huius modi legato et hunc asseruit esse suam ultimam uoluntatem rationem (?).

L.S.S.M. Hercules Brocardus comunitatis Tragurii cancellarius

Ricciadus Vgonius coadiutor cancellarii predictae Tragurii exemplauit ex alio exemplo manus, ut apparet Domini Leonardi Franco tunc vice cancellarii huius magnificae comunitatis ei tradito ad exemplandum per suprascriptum Dominum Aloisium Cippico et in fide subscripsit et sigillauit.

Paulus Pasqual vice cancellarius comunis Tragurii aliena manu exemplari fecit et alio simili exemplo autentico et cum eodem concordauit seque subscripsit et sigillauit.

Bilješke

- 1
Na njih me je upozorio dr. Mladen Andreis, na čemu mu najljepše zahvaljujem.
- 2
Dio oporuke donosi CVITO FISKOVIĆ, Neobjavljeni reljef Ivana Duknovića u Trogiru, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 14 (1962.), 95. Krivo se navodi datum sastavljanja oporuke 30. V. 1407. umjesto 30. V. 1427. Nažalost, zbog promjene signatura u Državnom arhivu u Zadru, ispravu nismo uspjeli pronaći.
- 3
Za transkripciju oporuke Petra i Pelegrine Cipiko dugujem zahvalnost dr. Lovorki Čoralić, a za transkripciju oporuke Koriolana Cipika zahvaljujem dr. Nataši Bajić.
- 4
Rukopis se danas čuva kod braće Cippico u Zagrebu. Konzultirali smo također rodoslovno stablo ovrjeno 1735. g., koje se čuva u Državnom arhivu u Splitu (sign. DAS–156, Fond Garagnin–Fanfogna, kutija 1).
- 5
Rukopis se čuva u Državnom arhivu u Splitu (DAS, Miscellanea, Fond Ivčević, Libro X, f. 59–66).
- 6
Vidi genealogiju kod: MLADEN ANDREIS, Trogirski patricijat u srednjem vijeku, p. o. iz *Rasprave iz hrvatske kulturne prošlosti*, 2 (2002.), 48–61.
- 7
IVAN LUCIĆ, Povijesna svjedočanstva o Trogiru, sv. II, Split, 1979., 840.
- 8
MLADEN ANDREIS (bilj. 6), 59.
- 9
O tome opširno IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 348–349.
- 10
Prema *Kronologiji* (f. 59) u čast Pelegrine Cipikovi su svom grbu dodali lik lava iz Cegina grba. Takva heraldička kompozicija unutar jedinstvenog štita nije nam poznata, no u dvorištu Velike palače Cipiko uspravni lav stoji uz grb Cipikovih; na korskim klupama u Samostanu sv. Križa na Čiovu grb Cipikovih obješen je na vratu lava; lav je prikazan i na grobnjoj ploči zadarskog nadbiskupa Ivana, sina Koriolana Cipika; ploča je, veoma oštećena, uzidana u ogradni zid oko Crkve Gospe od Anđela u Trogiru; tekst natpisa donosi IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 1114.
- 11
MIHO BARADA, Trogirski spomenici, Dio I, sv. II, Zagreb, 1950., 115.
- 12
FANI CELIO CEGA, Manji graditeljski zahvati u Trogiru tijekom XVIII. stoljeća, posebno na kućama obitelji Garagnin, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 38 (1999.), 344.
- 13
U istom bloku, u sklopu palače Garagnin; to je visoka kuća s gotičkom triforom na kojoj je grb obitelji Lipavić. – IVO BABIĆ, Utjecaji Jurja Dalmatinca u Trogiru, Međunarodni znanstveni skup povodom 500-godišnjice smrti Jurja Matejeva Dalmatinca, 21–24. IX. 1975., u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 3–6 (1979.–1982.), 199. Da bi se sagradila nova Kapela sv. Ivana na sjevernoj strani Katedrale trebalo je porušiti kuću obitelji Lipavić, kako se to spominje u ugovoru o gradnji kapele, pa su valjda tom prilikom dali sagraditi novu, postojeću kuću, na kojoj je trifora s obilježjima svojstvenima
- 14
ANDRIJA ALEŠIJU. O staroj kući Lipavić, koja se nalazila na mjestu kapele, i o zamjeni za porušenu kuću vidi: CVITO FISKOVIĆ, Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća, Split, 1940., 41.
- 14
IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 984–996; CVITO FISKOVIĆ (bilj. 2), 95–105 ; IVO BABIĆ, Trogirski knez Ilija i njegova žena Stana, u: *Zbornik Tomislava Marasovića*, Split, 2002., 384; MLADEN ANDREIS – IRENA BENYOVSKY – ANA PLOSNIĆ, Socijalna topografija Trogira u XIII. stoljeću, u: *Povijesni prilozi*, 25 (2003.), 69–70. JOŠKO BELAMARIĆ, Nota za Trifuna Bokanića i Koriolanoviće, u: JOŠKO BELAMARIĆ, Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu, Split, 2001., 771, pogrešno navodi da je Totila prvi Vitturi u Trogiru (prvi je, međutim, Totilin otac Držimir), pa iz činjenice da se njegov sin Jakov oženio Bonom (Dobrom) Cega izvlači dalekosežan zaključak da su Cegini u ranosrednjovjekovno doba držali veći dio obale, te iznosi sasvim proizvoljnu pretpostavku da su Cegini po svojoj prilici osnivači Samostana sv. Nikole. Kulu na obali posjedovao je, međutim, već ranije Držimir, dakle mnogo prije nego što se njegov unuk Jakov oženio Bunom Cega. Isti autor iznosi neprimjerene analogije u smještaju kule trogirskih biskupa s položajem kule splitskih nadbiskupa, spominjući čak i mitsku ličnost salonitanskog bjegunca Severa (sic!).
- 15
Latinski *Ruge, Ruça, Rugia*. Pavao Cipiko tumači etimologiju nadimka *Ruge* ili *Ruze* time što je njihov daleki predak bio crvene boje puti (*Kronologija*, f. 59r). Analogije radi, spominjemo slične postojeće nadimke u Trogiru: Rošovi (ogranak obitelji Buble) i Ruše (ogranak obitelji Bilić).
- 16
MIHO BARADA (bilj. 11), 83, 230; MLADEN ANDREIS – IRENA BENYOVSKY – ANA PLOSNIĆ (bilj. 14), 72.
- 17
MIHO BARADA, Trogirski spomenici, Dio I, Zapisnici pisarne općine Trogirске, svezak I, od 21. X. 1263. do 22. V. 1273., Zagreb, 1948., 91; IVO BABIĆ, Počeci trogirskog predgrada u Pasikama, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 39 (2001.–2002.), 123–148.
- 18
MIHO BARADA (bilj. 17), 226.
- 19
Kronologija (f. 61).
- 20
IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 1054; FRANJO RAČKI, Notae Joannis Lucii, u: *Starine*, 13 (1871.), 259.
- 21
Usp. ZORAN LADIĆ, Prilog proučavanju hodočašćenja iz Zadra u drugoj polovici 14. stoljeća, u: *Croatica Christiana periodica*, 17 (1993.), 17–31.
- 22
Oporuku donosi CVITO FISKOVIĆ, Poliptih Blaža Jurjeva u trogirskoj katedrali, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 14 (1962.), 117.
- 23
Katalog izložbe *Blaž Jurjev*, Split–Zagreb, 1987., 75.
- 24
Zbog reda veličina iznosimo da je primjerice 1467. cijena jednoga konja iznosila 60 libara. – IVAN PEDERIN, Trogir u doba Ivana Duknovića, u: *Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića*, Trogir, 1996., 104.
- 25
Prema ugovoru iz 1437. trebao je dobiti 200 malih libara za poliptih za Crkvu sv. Marije Male braće u Trogiru; toliko je stajao i njegov

poliptih za Crkvu sv. Ivana Krstitelja prema ugovoru iz 1445. – Katalog izložbe *Blaž Jurjev* (bilj. 23), 72.

26

Dokument vidi u: MARIJA KARBIĆ – ZORAN LADIĆ, Oporuke stanovnika grada Trogira u Arhivu HAZU, u: *Radovi Zavoda za povijesne znanosti u Zadru*, 43 (2001.), 217.

27

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 22), 119.

28

Usp. ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, kat. jedinica 10, u: *Stoljeće gotike na Jadranu, slikarstvo u ozračju Paola Veneziana*, Zagreb, 2004., 77, datira sliku u sredinu 14. stoljeća; ANDREA DE MARCHI, kat. jedinica 27, u: Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage Inc., Venezia, 2001., 90, datira sliku oko 1360. g., dočim LJUBO KARAMAN, Umjetnost u Dalmaciji u XV. i XVI. stoljeću, Zagreb, 1933., 152, ubraja tu sliku među djela domaćih majstora 15. stoljeća.

29

MARIJA KARBIĆ – ZORAN LADIĆ (bilj. 26), 199; za porijeklo oporučiteljice vidi: MLADEN ANDREIS (bilj. 6), 58.

30

O tim platnima vidi: ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ (bilj. 28), 153–154, kat. jedinica 61.

31

PAVAO ANDREIS, Povijest grada Trogira, sv. I, Split, 1977., 336–337.

32

RADOVAN IVANČEVIĆ, Antun Mačkušić, donator trogirске kapele Ursini, u: Radovan Ivančević, Rana renesansa u Trogiru, Split, 1997., 279–286.

33

Statut grada Trogira, Split, 1988., 185–188.

34

Statut grada Trogira (bilj. 33), 338–340.

35

U procjeni miraza Splićanke Jelene Cindro iz 1508. g. spominju se »Busto di p(er)le cu(m) duo manigetti« (prsluk s biserima i dva rukava) vrijedni 40 dukata. Toliko je, u to doba, stajala jedna zemlja od 8 vretena (po 5 dukata po vretenu). – LUJO MARGETIĆ, Marulićeva oporuka, u: *Colloquia Maruliana*, 14 (2005.), 51, 56.

36

IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 951, i IVAN PEDERIN (bilj. 24), 100, spominju utvrdu kao Jarkić, te navode da je Mikac dobio od kralja 300 kmetova.

37

Ta se godina u literaturi navodi kao datum njegove smrti. U prijepisu testamenta navodi se kako je oporuka otvorena nakon smrti oporučitelja 3. indikcije 7. ožujka 1450. pred knezom Antonijem Contarinijem; godina je pogrešno navedena jer 3. indikcija pada 1440. godine; knez Antonio Contarini navodi se u kronotaksi mletačkih knezova uz 1439. g. no mogao je produžiti svoju vlast i do ožujka 1440. Dakle, premda je na rodoslovnom stablu uz ime Petra Cipika navedena 1438. godina, 1440. godina kao datum smrti ipak je vjerojatno točna.

38

Literaturu o Petru Cipiku vidi u: *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, 1989., sv. II, 681–682. Vidi posebno MIROSLAV MARKOVIĆ, Trogirski rukopis Cicerona, u: *Živa antika*, 3 (1953.), 145–158.

39

O tom kodeksu (Biblioteca Nazionale Marciana, MSS, lat. XIV, 124(= 4044)), vidi: GIUSEPPE PRAGA, Il codice Marciano di Giorgio Begna e Pietro Cippico, u: *Archivio storico per la Dalmazia*, 13 (1932.), fasc. 73, 211–218; vidi također: VANJA KOVAČIĆ, kat. jedinica 77, u: Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage Inc., Venezia, 2001., 185.

40

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 168.

41

MARKO ŠUNJIĆ, Dalmacija u XV stoljeću, Sarajevo, 1967., 195–198.

42

Na izbor imena upozorava JOŠKO BELAMARIĆ, Duknovičev Sv. Ivan Evanđelista u kapeli bl. Ivana Trogirskog, u: *Joško Belamarić, Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu*, Split, 2001., 412.

43

Ime Pompej, primjerice, nosi u 16. stoljeću zadarski plemić. – TOMISLAV RAUKAR – IVO PETRICIOLI – FRANJO ŠVELEC – ŠIME PERIČIĆ, Zadar pod mletačkom upravom (Prošlost Zadra, sv. 3), Zadar, 1987.

44

O tom kodeksu vidi: BRATISLAV LUČIN, kat. jedinica 93, u: Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage Inc., Venezia, 2001., 195–196.

45

MLADEN ANDREIS (bilj. 6), 66, rekonstruirala genealogiju za još dva pokoljenja prije ovog Stjepana. Prvi bi bio Tedor Ruža (*Theodorus Rugia*) spomenut 1232. g.

46

IVAN PEDERIN, Koriolan Cippico, njegov odnos prema mletačkoj vlasti i njegove veze s ugarskim dvorom, u: *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 13 (1983.), 194.

47

Kronologija (f. 59).

48

Kronologija (f. 65).

49

MLADEN ANDREIS (bilj. 6), 69.

50

Kronologija (f. 59).

51

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 188.

52

Analogije radi spominjemo da Marko Marulić u svojim pismima oslovljava splitskoga kanonika i arhidakona kao *Hieronymo de Cipcicis* a u posveti svog djela Institucije piše, u dativu, kao *Hieronymo Cippico*. Usporedi: MILOŠ MILOŠEVIĆ, Sedam nepoznatih pisama Marka Marulića, u: *Colloquia Maruliana*, I (1992.), 36–43. O Jerku Cipciju, kojeg su u starijoj stručnoj literaturi pogrešno smatrali sinom Koriolana Cipika, vidi: MARIO NEPO KUZMANIĆ, Splitski plemići, Prezime i etnos, Split 1998., 42.

53

Treba se prisjetiti hvarskih Hektorovića i Kasandrića, prezimena nastalih po imenima osoba iz trojanskog ciklusa; odnos prema antičkoj povijesti očituje se i u imenu pjesnika Hanibala Lucića. Među hvarskim plemstvom, među bračnom i izvanbračnom djecom bljeskaju

pretenciozna imena klasične inspiracije: Julije Cezar, Pomponije, Paris (*Paride*), Hortenzije, Hyeronimus Atticus; njima treba pridodati i izvanbračnu djecu mletačkih dužnosnika. – CVITO FISKOVIĆ, Ljetnikovac Hanibala Lucića u Hvaru, u: CVITO FISKOVIĆ, *Baština starih hrvatskih pisaca*, Split, 1978., 174, 217 (bilj. 130). Braća Marka Marulića zovu se Aleksandar i Valerije. Osobito je zanimljivo ime Dioklecijan, kojega nosi splitski svećenik, sin Jeronima Cipicija, angažiran u borbi na strani cara i kralja pri osvajanju Klisa 1597. – JOVAN TOMIĆ, Građa za istoriju pokreta na Balkanu krajem XVI. i početkom XVII. veka, Beograd, 1933., 184, 357.

54

U spomenutom su kodeksu iz Marciane prepisane i poslanice sv. Jeronima. Od renesanse do danas dalmatinske humaniste i arheologe zaokuplja pitanje ubikacije Stridona, rodnog mjesta sv. Jeronima. U Trogiru je 1445. g. za biskupa Jakova Turlona uveden blagdan sv. Jeronima. – DANIELE FARLATI, *Illyrici sacri tomus IV, Venetiis, 1769.*, 409. Iste godine započela je gradnja Kapele sv. Jeronima u Katedrali prema legatu Nikice Sobota. – CVITO FISKOVIĆ (bilj. 22), 117. Monumentalni reljef s likom sveca u špilji, među njegovim knjigama, u društvu lava, isklesao je u krstionici Trogirске katedrale 1467. godine Andrija Aleši; taj motiv ponavlja č se na još desetak sačuvanih reljefa. Na tu temu vidi: IVO DELALLE, Sv. Jeronim u umjetnosti – Trogir, u: *Kalendar Jadran*, Split, 1933.

55

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 182.

56

JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 14), 463.

57

IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. I i II.

58

Usp. PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 167, 169.

59

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 186, 335–336.

60

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 186. Na tu temu usp. JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 42), 398.

61

Statut grada Trogira (bilj. 33), 291; IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 1054.

62

Literaturu vidi u: ANNE MARKHAM SCHULZ, kat. br. 7, u: Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage Inc., Venezia, 2001., 45.

63

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 332–333. ; IVO DELALLE, Trogir, vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu, Split, 1936., 72.

64

Kronologija (f. 59r). Tekst epitafa donose: ARNOLFO BACOTICH, Un carne consolatorio di Marcantonio Sabellico a Coriolano Cippico da Traù (1492), u: *Archivio storico per la Dalmazia*, 12 (1931.), fasc. 69, str. 425 (8); ANTE BELAS, Dva nadgrobna natpisa u crkvi Sv. Ivana Krstitelja u Trogiru (opata Savina i obitelji Cipika), u: *Jadranski dnevnik*, 14. V. 1938.; ANNE MARKHAM SCHULZ (bilj. 62), 45.

65

Usp. MLADEN ANDREIS (bilj. 6), 68–69.

66

Pogreška se provlači i u: JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 42), 400.

67

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 22), 120.

68

MIHO BARADA (bilj. 11), 83.

69

Tako i JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 42), 401.

70

O vezama jedne grane Cipikovih s Vitturijevima vidi: MLADEN ANDREIS (bilj. 6), 66; usporedi također: *Kronologija* (f. 64r). JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 14), 473, pogrešno identificira grb kao spoj heraldičkih znamenja obitelji Cipiko-Andreis.

71

Pročelje kuće Cipiko-Vitturi najujednačenije je od trogirskih renesansnih profanih zdanja. Sliku kuće vidi u: STANKO PIPLOVIĆ, Graditeljstvo renesanse u Trogiru, u: *Ivan Duknović i njegovo doba, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića*, Trogir, 1996., 128.

72

Literaturu vidi u: Hrvatski biografski leksikon, sv. II, Zagreb, 1989., 677–679.

73

O knjizi i njezinom autoru vidi: JOŠKO BELAMARIĆ, kataloška jedinica br. 94, u: Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage Inc., Venezia, 2001., 197–198.

74

PETAR KOLENDIĆ, Dokumenti o Andriji Alešiju u Trogiru, u: *Arhiv za arbanašku starinu, jezik i etnologiju*, 2/1924. (1925.), 73–74; RADOSLAV BUŽANČIĆ, Renovatio urbis Koriolana Cipika u Trogiru, u: *Ivan Duknović i njegovo doba, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića*, Trogir, 1996., 111, navodi kao skrbnika Katedrale 1468. godine Nikolu Cipika pok. Ciprijana, međutim osoba toga imena nije poznata u obitelji Cipiko. Radi se, međutim, o Nikoli Ciprijanu, koji je službu skrbnika obnašao 1467. i još je na službi u času sklapanja ugovora 4. I. 1468.

75

Prema popisu skrbnika u spisu *Operaria* u rukopisu *Varia dalmatica* (f. 114v–117r) u Znanstvenoj knjižnici u Zadru (sign. 259290, ms. 617), tu su službu obnašali i njegovi sinovi: Petar 1473., 1481. i 1480. i 1505. te Kristofor 1503. Tijekom druge polovice 15. i početkom 16. stoljeća spominju se kao operariji i drugi članovi uže i šire obitelji, tako i Jerolim 1479., 1482. i 1506. Usp. također: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 13), 41.

76

IVAN PEDERIN (bilj. 24), 103.

77

IVO BABIĆ, Prostor između Splita i Trogira, Trogir, 1984., 128.

78

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 312; IVAN PEDERIN (bilj. 46), 195, zaključuje da je Koriolan Cipiko bio u stvari pristaša ugarsko-hrvatskoga kralja.

79

DOMINIK ANDREIS, Rasprava o stjecanju i čuvanju sjevernih granica trogirskog područja, u: PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. II, 385.

80

IVAN PEDERIN, Acta politica et oeconomica cancellarie communis Tragurii in saeculo XV, u: *Starine*, 60 (1987.), 140, 154.

81

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 198. O Koriolanovu političkom angažiranju u obrani autonomije unutar Statuta vidi: MAJANOVAK, Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom, Zadar, 1965., 81; IVAN PEDERIN (bilj. 46), 191–195.

82

IVAN PEDERIN (bilj. 46), 191–195.

83

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 195.

84

Vidi: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. II, Zagreb, 1989., 608–681. Od starije literature izdvajamo posebno: GIUSEPPE PRAGA, Un poemetto di Alvise Cippico sulla guerra di Ferrara del 1482, u: *Archivio storico per la Dalmazia*, X, anno V, fasc. 55 (1930.), 315–329.

85

DANIELE FARLATI (bilj. 54), 123.

86

PETAR LUCIĆ, Vartal, prir. Nikica Kolumbić, Split, 1990, 597.

87

Genealogija, n. 69. Natpis o gradnji zvonika donosi CVITO FISKOVIĆ, Samostan i crkva Benediktinki u Trogiru, u: *Život s crkvom* (Hvar – Split), 5 (1939.), br. 4–5, 204–211.

88

U laskavim stihovima iz prve Lucičeve poslanice ocrta se lik pismene i čini se učene osobe, što je rijetko za žene onoga doba, koja veze goblene, ali koja je prije svega gospodarica koja energično upravlja gospodarstvom. Izdvajamo dva stiha:

»ka činiš, da riju težaci, da sade,
da oru, da siju, da zlu travu vade«

U tim se stihovima ponavljaju uobičajene fraze o obvezama kopanja, sadnje, oranja, sijanja i čišćenja korova što se stoljećima nabrajaju u ugovorima između posjednika i težaka. Tako sasvim prozaični izraz »da zlu travu vade« u kolonatskim ugovorima pisanim na latinskom glasi: »purgare de omnia mala erba«.

89

GRGA NOVAK, Povijest grada Splita, 2. izd., sv. III, Split, 1978., 1660.

90

Statut grada Trogira (bilj. 33), 255.

91

Statut grada Trogira (bilj. 33), 257.

92

Paolo Antonije osnivač je Kaštel Novoga. Ubio ga je brat njegove žene Kornelije rođene Detricho. – *Kronologija* (f. 64).

93

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 22), 121.

94

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 313. Parnice se spominju u *Kronologiji* (f. 63): »... ebbe buna lite lunga e rabbiosa coi Lodi nipotti ed eredi universali di Paolo Antonio Cippico per la primogenitura...«. Podatke o Alvizu, koji je inače imao afiniteta prema obiteljskim starinama i koji svom stricu biskupu Alvizu podiže grob u Trogiru te daje izraditi kip sv. Jerolima na priliku svog oca vidi u: kod JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 14), 478–479.

95

Analogije radi vidi minuciozne analize u: LUJO MARGETIĆ (bilj. 35), 20.

96

Genealogija (n. 49, 53), uz imena Koriolanovih sinova Jeronima i Kristofora.

97

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 351.

98

U *Kronologiji* (f. 61) navodi se da je Koriolan kuću na trgu, naslijeđenu od majke Pelegrine, ostavio svojim sinovima Kristoforu i

Jeronimu, koje je imao s Nikolotom Andreis, što, međutim, nije u skladu s navodima iz oporuke.

99

To se navodi u *Kronologiji* i u *Genealogiji* (n. 53). S obitelji Petrević Cipikovi su se više puta orodili: tako se Betom iz istoga roda Petrević ženi Pavao Cipiko, i to s Papinom dozvolom (*Genealogija*, n. 7), valjda zbog rođačkih odnosa; Maricom Cipiko ženi se pak Nikola Petrević (*Genealogija*, n. 42).

100

Tako je u *Kronologiji* (f. 62r) zabilježen iznos koji je u 17. stoljeću doktoru Koriolanu Cipiku, sinu Franje, donijela Kornelija, kći zadarskog plemića Lelija Grisogona, posljednja u svom rodu. Nelažode brakova sklopljenih iz interesa stvarale su ekscesne situacije (svojstvene, naravno, i brakovima općenito), a kompenzirale su se i izvanbračnim vezama, što se uostalom spominju u *Kronologiji* i *Genealogiji*; u dugoj obiteljskoj povijesti bilo je i slučajeva čedomorstva, ubojstava, pokušaja ubojstava, zanemarivanja obitelji zbog suložnice. Naravno, takvih je situacija u dužim intervalima bilo i u pučkim obiteljima, no analfabetska memorija ne seže duboko. Za izvanbračne potomke Cipikovih (za koje se upotrebljava prikladan izraz na talijanskom – *figli naturali*) bila bi potrebna posebna, veoma razgranata rodoslovna stabla. Primjerice u 17. stoljeću među izvanbračnom djecom istaknuo se učenošću svećenik Dominik, doktor obaju prava – vidi: *Kronologija* (f. 62r).

101

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 313.

102

Mihovil Stanošević spominje se 1473. g. kao prevoditelj kneza Ludovika Landa. – IVAN PEDERIN (bilj. 80), 121. Iz tog roda, koji se spominje od 15. stoljeća u humanističkom duhu kao Statilio, Statileo, potekao je niz uglednih osoba. Statileovi su tek godine 1658. primljeni u trogirsko plemstvo, iako i ranije imaju grb. – PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 369. Literaturu o toj obitelji vidi u: IVO BABIĆ, Palača obitelji Statilić u Trogiru, u: *Ivan Duknović i njegovo doba, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića*, Trogir, 1996., 131–137. Prezime Stanošević (ne radi se nužno o istoj obitelji) prisutno je u Trogiru već u 14. stoljeću. – SLAVKO KOVAČIĆ, Orihonica – mjesto Dukovićeva podrijetla – od XIV. do XIX. stoljeća, u: *Ivan Duknović i njegovo doba, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića*, Trogir, 1996., 237.

103

IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 1115.

104

IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 1119–1126; VELJKO GORTAN, Ivan Lučić i Trogirski kodeks Petronijev, u: *Zbornik Historijskog instituta JAZU*, 6 (1969.), 109. BRATISLAV LUČIN, Marulićeva ruka na trogirskom kodeksu Petronija, u: *Colloquia Maruliana*, 14 (2005.), 315–322. O tzv. muzeju u obitelji Cipiko (rođaka Koriolanovih) vidi: *Kronologija* (f. 65r).

105

Usp. IVO BABIĆ, Kulturna i umjetnička baština Trogira, komentar u: PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. II, 103. Međutim, ponavlja se pogrešna tvrdnja da je reljef nađen u palači Cipiko. – J. G. FRATIJA, Ivan Duknović (Giovanni Dalmata), destacado escultor del *quattrocento* romano, u: *Studia Croatica*, 7–8 (1962.) (<http://www.studiacroatica.com/revistas/007/0070501.htm>). Neutemeljenu hipotezu da je reljef pribavio Koriolan Cipiko ponavlja više puta JOŠKO BELAMARIĆ, vidi npr. Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage Inc., Venezia, 2001., 197. O tom reljefu vidi: NENAD CAMBI, Kairos, u: *Radovi filozofskog fakulteta u Zadru*, 20 (Razdio društvenih znanosti, 9) (1980.–1981.), 6–14; isti: The Relief of Kairos from Trogir (Dalmatia), u: *XII Diethnous Sinedrios klasikes arhiologias, Athene*

4–10. IX 1983, *Praktika tou XII Dietnou sinedriou klasikes arhaialogias*, Athenai, 1988., 37–41.

106

DANIELE FARLATI (bilj. 54), 425; STJEPAN KRASIĆ, Dominkanski samostan Sv. Križa na otoku Čiovu (1432.–1852.), u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 31 (1991.), 79–95.

107

Fotografiju i identificiranje grobova vidi u: CVITO FISKOVIĆ, Gotička drvena plastika u Trogiru, u: Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 275 (Umjetnički razred, knj. 5), Zagreb, 1942., 126.

108

Nije uobičajeno da se na korskim klupama urezuju grbovi privatnih osoba. Na korskim klupama katedrala u Rabu i Zadru, te u Crkvi sv. Franje u istom gradu urezani su grbovi prelata. Usp. IVO PETRICIOLI, Umjetnička obrada drveta u Zadru u doba gotike, Zadar, 1972., slike na str. 27, 52, 53. CVITO FISKOVIĆ (bilj. 107), 124 dovodi klupe u vezu s obitelji Cipiko, no treba ih povezati upravo s Koriolanom Cipikom.

109

RADOSLAV TOMIĆ, Trogiriska slikarska baština, Zagreb, 1997., 178.

110

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 13), 45.

111

Strop marginalno spominje LJUBO KARAMAN (bilj. 28), 144–145. Detaljnije CVITO FISKOVIĆ (bilj. 107), 128, koji je tada prepoznao djevojačke likove u profilima, glave svetih benediktinaca i lik starca klasična izgleda.

112

Ti su medaljoni u međuvremenu uglavnom u potpunosti nestali. Kapitularna dvorana kao i cijeli samostan zapušteni su i ubrzano propadaju. Nedavno je prodan dio samostanske šume, gdje izgrađen hotel, tako da ne propada samo samostan i njegova unutrašnjost i oprema koja se raznosi, već i njegov prirodni okvir. Kako smo informirani, uskoro će se samostan prodati i namijeniti u turističke svrhe.

113

RONALD W. LIGHTBOWN, Mantegna: With a complete Catalogue of the Paintings, Drawings and Prints, Oxford, 1986., fig. 13.

114

RONALD W. LIGHTBOWN (bilj. 113), fig. 54.

115

Usp. RADOSLAV TOMIĆ, Prilog proučavanju škrinje sv. Šimuna i pojava renesanse u Zadru (Medaljon Apolon i Marsija na reljefu Tome Martinova), u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 29 (2005.), 75–92; IVO PETRICIOLI, Škrinja sv. Šimuna u Zadru, Zagreb, 1983. I natpis u kapitali s datumom upisan je u skladu s renesansnim ukusom unutar *tabulae ansatae*.

116

Prikaz grobnice vidi u: ANNE MARKHAM SCHULZ, Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance, New York, 1978., fig. 74.

117

JOSIP KOLANOVIĆ, Liturgijski kodeksi svetokrševanskog opata Deodata Venijera, u: *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 29–30 (1983.), 57–84.

118

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 342.

119

CVITO FISKOVIĆ, Nekadašnja zgrada samostana konventualaca u kojoj se održavahu liječnički tečajevi u Trogiru početkom 19.

stoljeća, u: *Acta historiae, medicinae, stomatologiae, pharmaciae, veterinariae*, 1–2 (1987.), sl. 4 na str. 36.

120

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 119), sl. 6 na str. 39.

121

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 339.

122

Možda je štovanje sv. Kristofora prihvaćeno posredovanjem zaslužnog Marka Cipika. Usp. IVO BABIĆ (bilj. 105), 305. O slici vidi: Katalog izložbe *Blaž Jurjev* (bilj. 23), 83.

123

Vidi: Katalog izložbe *Blaž Jurjev* (bilj. 23), 95.

124

PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 334–345.

125

Ispravu donose MARIJA KARBIĆ – ZORAN LADIĆ (bilj. 26), 204–209.

126

CVITO FISKOVIĆ, Marko Marulić i njegov likovni krug, u: *Cvito Fisković, Baština starih hrvatskih pisaca*, Split, 1978., 110; *Split Marulićevog doba*, katalog izložbe u Muzeju grada Splita, Split, 2002., 44, 147, 173,

127

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 126), 107.

128

Za tu temu vidi: ZORAN LADIĆ, O nekim oblicima brige za siromašne i marginalne pojedince i grupe u dalmatinskim komunama u kasnom srednjem vijeku, u: *Zbornik odsjeka za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 20 (2002.), 12.

129

IVAN PEDERIN (bilj. 80), 144. Na temu sporova oko namjene pobožnih legata i o angažiranosti Koriolana Cipika vidi: PAVAO ANDREIS (bilj. 31), sv. I, 194.

130

Testamenti Andreis u Državnom arhivu u Zadru (RKP 75), 213.

131

Testament vidi u katalogu izložbe *Blaž Jurjev* (bilj. 23), 74.

132

CVITO FISKOVIĆ, Šest Marulićevih prijatelja, u: *Colloquia Maruliana*, 5 (1996.), 116, 120. O ubožnici koja je postojala uz Crkvu Sv. Duha vidi: PERISLAV PETRIĆ, Sakralna topografija Splita, u: *Kulturna baština*, 14/19 (1989.) 280–281.

133

LUJO MARGETIĆ (bilj. 35), 30–35.

134

NEVENKA BEZIĆ-BOŽANIĆ, Juditini dvori, Split, 2001., 173; *Split Marulićevog doba* (bilj. 126), 63.

135

Natpis donosi ARNOLFO BACOTICH (bilj. 64), 440 (13).

136

Kako je već spomenuto, prema podacima iz *Kronologije* (f. 61), kuća koju je ostavio sinu Petru jest ona koja je od davnine pripadala rodu Cipiko (*casa patrimoniale*) a nalazila se nedaleko Crkve sv. Ivana Krstitelja i Komunalne palače.

137

O fazama gradnji kaštela vidi: KATJA MARASOVIĆ, Prostorni razvoj Kaštela Cippico u Kaštel Starome, u: *Kaštelanski zbornik*, 1 (1992.), 69–72.

- 138
ARNOLFO BACOTICH (bilj. 64), 419–449.
- 139
Natpis donosi ARNOLFO BACOTICH (bilj. 64), 431 (14).
- 140
Kronologija (f. 61); o tom nažalost uništenom perivoju vidi: JOŠKO BELAMARIĆ (bilj. 14), 478–479.
- 141
Ulomak poslanice donosi ARNOLFO BACOTICH (bilj. 64), 485 (18).
- 142
Od 19. stoljeća Cipikovi nisu više stanari svoje palače, preživio je samo ogranak roda koji se naselio u Kaštelima.
- 143
Kako je poznato, i tu je palaču radikalno preinačio Koriolan Cipiko; na njoj se u renesansnom dvorištu osobito ističe reljef s prikazom humanista, djelo Ivana Duknovića, te vrata nad stubama koja imaju obilježja umjetnosti Nikole Firentinca. Inače, u blizini su kuće koje su pripadale rodu Lucić. – Usp. CVITO FISKOVIĆ, Lučićeva rodna kuća, u: *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije posvećen Ivanu Luciusu – Lučiću*, 6 (1969.), 45–60.
- 144
Položaj ove parcele fiksiran je u rukopisnoj knjizi, popisu zemalja koja se čuva u Kaptolskoj biblioteci, gdje se na str. 41. bilježi: »Babba ò Cipikouiz«. Babe su u srednjem vijeku bile jedno od sela na zapadnom rubu današnjega Kaštelanskog polja, preciznije u Rudinama. U Segetu zemljišni posjed Cipikovih bio je 1776. g. označen natpisom na hrvatskom u kojem se spominje »XEMGLIA GOSPODE CIPIKKA«. – Vidi: CVITO FISKOVIĆ, Segetski spomenici, u: *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 56–59 (1954.–1957.), Split, 230.
- 145
Radi se o Grgi Ivaniševiću, sinu njegova polubrata Ivaniša, s kojim se ranije sporio. – Usp. IVAN PEDERIN (bilj. 46), 193.
- 146
Natpis donosi CVITO FISKOVIĆ, Radovi Nikole Firentinca u Zadru, u: *Peristil*, 4 (1961.), 71. Usp. također: ANNE MARKHAM SCHULZ (bilj. 116), str. 78, bilj. 5.
- 147
IVAN LUCIĆ (bilj. 7), sv. II, 1114, navodi kako je Koriolan umro 1493., u 68. godini života; odatle proizlazi da bi bio rođen 1425. g., kako se to i navodi u literaturi.
- 148
CVITO FISKOVIĆ, Izgled splitskog Narodnog trga u prošlosti, u: *Peristil*, 1 (1954.), 97.
- 149
Na margini: *a San Giacomo de Galitia mandar*.
- 150
Na margini: *a San Giovanni pianetta e tunicella di veludo cremesin et in croce per la* (nedostaje kraj teksta na kopiji).
- 151
Na margini: *a San Giovanni 30 onzie d'arzeno*.
- 152
Jamačno tu su Koriolan i Petar.
- 153
Na margini: *Radosich et casa in Piazza ?* (nečitko).
- 154
Na margini: *ex margine: pro architectura murum urbis heredes mei lobiam (?) non solvat in comune (?)*.
- 155
Dakako, radi se o pogrešci jer je točan datum, koji odgovara 15. indikciji, 14. travnja 1437. kako je to ispravno naznačeno na margini na početku isprave.
- 156
Godina je pogrešno naznačena, obzirom na indikciju radi se o 1440. godini.

Summary

Ivo Babić

The Last Wills of Pelegrina, Petar and Koriolan Cipiko

The topic of this article are the last wills of Pelegrina Cega, married Cipiko, her husband Petar Cipiko, and their son Koriolan. Their last wills have been preserved in later copies, dating from the early 18th century and included in the manuscript entitled »Testamenti diversi di famiglia Andreis«, today at the Historical Archive of Zadar (MS holdings Trogir 75, pp. 205–215). The last will of Pelegrina Cipiko is known from another written source, dating from the 15th century. The last will of Koriolan Cipiko has also been preserved in a later manuscript, today at the monastery of St Nicholas in Trogir.

This article aims at presenting the documents from the point of view of cultural history, even though they contain various types of information relevant for legal, economic, and other fields of interest. For example, names mentioned in the last will can help to fill in the gaps in the family trees of certain lineages; they are certainly interesting as onomastic sources. Therefore, complete texts of the wills have been included in the Appendix.

Pelegrina Cipiko (†1427) originated from the noble family of Cega, which is first mentioned in Trogir in the 13th century. She was married twice and had several children. In her first marriage, she was the wife of Count Petrica Jurjević (Durđević) from Vrbas, elected count of Split in 1403. The second time she married Petar Cipiko, with whom she had several children, among them a son named Koriolan. She was Petar's first wife and her dowry consisted of Radošić village and a large house on the main town square, which is mentioned in the literature as the Great Cipiko Palace. She had inherited the rights on Radošić village from her father Mato, who had no male descendants, and King Sigismund confirmed her rights in 1397.

Petar Cipiko (†1440?) was an exceptionally learned man; he collected ancient inscriptions and skilfully adorned his copies of ancient authors with initials and miniatures. Apart from Juraj Benja from Zadar, with whom he was befriended, Petar was considered the first collector of ancient inscriptions in Dalmatia. Ciriacus of Ancona (Ciriaco Pizzecolli) used Cipiko's and Benja's transcriptions and they were also included in the famous *Corpus inscriptionum latinarum* compiled by Mommsen. Marciana Library in Venice preserves a manuscript containing Cipiko's and Benja's transcriptions of ancient inscriptions and other texts, excerpts from ancient authors including some – it should be noted – written in Greek. It was Petar Cipiko who adopted the Cepio variant of the family name, taken over from the famous ancient Roman family. This form of name is mentioned in his last will, while in the codex from the library of Trogir Chapter house, dating from 1436 (nr. M 181), which he adorned with miniatures, he noted

down his authorship as follows: »Petrus Cepio absolvi hunc libellum«. Both of the two written accounts on the family history, named *The Genealogy* and *The Chronology*, refer to certain Stjepan from the first half of the 13th century as the originator of the lineage; the *Genealogy* mentions *STEPHO sive STEPHANUS CIPPCHIS ora CIPPICO*. It is probable that the family name was formed after the Stjepan's nickname (Stipan = Čipa). Even today the name of Stjepan or Stipan is commonly transformed into the hypocorisms of Čipa, Čipan, or Čipko. His epitaph is very interesting for the cultural history: »Volo insuper quod heredes mei faciant fieri novum sepulcrum cum signo et epigramina in ede Sancti Iohannis Baptiste in memoria familie Ceppionum«. His last will, therefore, included the wish that his tomb should be supplied with a special mark (*signum*) and an inscription commemorating the Cipiko family, which may be understood as creating a family tomb or mausoleum.

Koriolan Cipiko (1425–1493), humanist and soldier, was a paradigmatic man of the Renaissance. He lived through 68 years of event-filled and meaningful life. He became famous for his war memories entitled »Petri Mocenici imperatoris gesta«, usually quoted as »De bello asiatico«, printed in 1477, in which he described the Venetian-Turkish wars in Asia Minor, in the Aegean and Ionian Seas. He was a man of substance and the one who hired, among others, architects and sculptors like Nikola Firentinac (Niccolò Fiorentino) and Andrija Aleši, whom he also commissioned for the adaptation and decoration of his palaces, along with Ivan Duknović / Giovanni Dalmata. Koriolan Cipiko is also rightfully merited with being among those who commissioned the construction of the new St John's chapel in Trogir cathedral; in a contract dating from 19 September 1467, he is stated as the representative of Nikola Firentinac, while in a document from 4 January 1468, the famous contract concerning the chapel construction, he acted on behalf of Nikola Firentinac and Andrija Aleši. Owing to this possibility of hiring the artists not only for private purposes, but also for work on religious buildings, Cipiko could rise to the position of the guardian (*operarius*) and treasurer of Trogir cathedral, which he held as many as five times. With the help of Venetian authorities, he also commissioned a *kaštel* – fortress and summerhouse in one – built in 1481, in front of which, within its walls, peasant families settled down. This is the origin of Kaštel Stari, the first in a series of similar buildings along the coast between Trogir and Split. Koriolan Cipiko's last will also tells us about his donations to religious and secular institutions.

Key words: Renaissance, Trogir, the Cipiko family, last will, cultural history

